МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «Інструменти забезпечення фінансової стабільності банківської системи України»

Здобувача вищої освіти ІІ рівня, ІІ курсу, ФМДз-23-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»

_____ Бондарчук Надії Леонідівни
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ Козій Наталія Сергіївна, к.е.н., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми _____ Чуницька Ірина Іванівна, д.е.н., професор
(підпис)

Допущено до захисту за рішенням кафедри фінансових ринків та технологій
протокол від «16» 01 2025 № 11

Завідувач кафедри _____ Береславська Олена Іванівна, д.е.н., професор

Ірпінь – 2025

Реєстрація № 1 11.02.2025р. _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 03.02.2025р. _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 92 (відмінно) 11.02.2025р. _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Кресловська О.І.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

_____ Чунишина І.І.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Онишко С.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Пернаківський О.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	**від 0 до 10**	9		11.02.2025р. Гжеславська О.Г. Чуничка І.І. Онишко С.В. Пернарівський О.З. Козій Н.С. Примостка І.Д.
2. Роздатковий матеріал	**від 0 до 5**	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	**від 0 до 25**	24		
4. Апробація (участь у конференціях)	**від 0 до 10**	8		
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	46		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	92		

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - 46 балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
92	A	5 (відмінно)	11.02.2025р.	Гжеславська О.Г. Чуничка І.І. Онишко С.В. Пернарівський О.З. Примостка І.Д.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	**A**	**5 (відмінно)**
80-89	**B**	**4 (добре)**
70-79	**C**	
60-69	**D**	**3 (задовільно)**
50-59	**E**	
35-49	**FX**	**2 (незадовільно)**

Факультет фінансів та цифрових технологій
Кафедра фінансових ринків та технологій
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»

Затверджую
Завідувач кафедри фінансових ринків
та технологій
_____Олена БЕРЕСЛАВСЬКА
«_12_»_грудня_2023

Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)
здобувачу вищої освіти

Бондарчук Надії Леонідівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи (проекту)
«Інструменти забезпечення фінансової стабільності банківської системи України»
Затверджена наказом ректора від 26.12.2023 р. № 1732
2. Строк здачі закінченої роботи _16.12.2024 р.
3. Мета роботи є поглиблення теоретичних засад, аналіз та обґрунтування практичних рекомендацій щодо інструментів забезпечення фінансової стабільності банківської системи в різних умовах розвитку та стану економічного середовища України.
4. Об'єкт дослідження є процеси забезпечення фінансової стабільності банків в умовах динамічного середовища.
5. Предмет дослідження є теоретичні основи, методологічні підходи та практичні аспекти забезпечення фінансової стабільності банків у змінюваному макроекономічному середовищі.
6. Орієнтована база дослідження_Національний банк України, банки.
7. Вихідні дані до роботи законодавчо-нормативні акти, офіційні джерела статистики, наукова періодика, монографічні джерела, Інтеренет - ресурси тощо.
8. Перелік графічного матеріалу_таблиці, рисунки, схема.
9. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)
ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНО
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

1.1.Теоретичне підґрунтя фінансової стабільності банківської системи

1.2. Механізм управління фінансовою стійкістю банківських установ

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІНСТРУМЕНТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСО
СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Оцінка стійкості банківської системи України в умовах воєнного стану

2.2. Аналіз інструментів регулювання банківської системи в Україні: сучас
стан

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РЕФОРМУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕН
ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ: ЗАРУБІЖН
ДОСВІД

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

10.Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної)роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактичн
1	2	3	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	30.10.2024 р.	30.10.2024
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку керівнику	15.11.2024 р.	15.11.2024 р.
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	16-30.12.2024 р.	16-30.12.202
4	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	11-16.12.2024 р.	11-16.12.202
5	Рецензування кваліфікаційної роботи	02-10.01.2025 р.	02-10.01.202
6	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	18.11.2024 р.- 12.12.2024 р.	18.11.2024 12.12.2024 р.
7	ЗАХИСТ	11. 02.2025 р.	11. 02.2025

11.Дата видачі завдання 15.12.2023 р.

12.Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проекту) _____ (підпис) Кодзі Н.С. (прізвище, ініціали)

13. Гарант освітньо-професійної програми _____ (підпис) Чуницька І.І. (прізвище, ініціали)

14. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ (підпис) Бондарчук Н.Л (прізвище, ініціали)

Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи

Здобувачки вищої освіти ІІ рівня, ІІ курсу, групи ФМДз-23-1, спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,

Бондарчук Надії Леонідівни

на тему «Інструменти забезпечення фінансової стабільності банківської системи України»

Кваліфікаційна робота виконана на актуальну тему, на належному науково-теоретичному рівні, згідно із планом, який у логічній послідовності розкриває тему дослідження. Результати роботи мають достатній ступінь достовірності за рахунок використання значного обсягу аналітичних та статистичних даних, методів дослідження.

Результати дослідження динаміки показників, порівняльного аналізу представлені візуально в діаграмах і графіках та обумовлюють практичну значущість роботи. За результатами дослідження сформульовані висновки та рекомендації щодо визначення стратегічних орієнтирів реформування забезпечення фінансової стабільності вітчизняної банківської системи, які можуть бути використані в практичній діяльності Національного банку України, банків, а також для розробки державної політики у сфері фінансової стабільності. Сформульовані в роботі рекомендації можуть бути використані для удосконалення нормативно-правового регулювання банківської діяльності, посилення нагляду за діяльністю банків, а також для підвищення ефективності системи управління ризиками в банках.

Кваліфікаційна робота Бондарчук Надії Леонідівни виконана самостійно, в повному обсязі у відповідності до чинних вимог, рекомендується до захисту із оцінкою «відмінно».

Науковий керівник кваліфікаційної роботи
Козій Наталія Сергіївна, к.е.н, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків та технологій 16.12.2024 р.

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота (проєкт) здобувачки вищої освіти
Бондарчук Надії Леонідівни
після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «10» грудня 2024 № 10 допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ Береславська О. І.

РЕЦЕНЗІЯ

на випускну кваліфікаційну роботу (проєкт)

здобувача вищої освіти Державного податкового університету

БОНДАРЧУК НАДІЇ ЛЕОНІДІВНИ

(прізвище, ім'я, по батькові)

ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

(назва теми)

Актуальність дослідження інструментів забезпечення фінансової стабільності банківської системи України обумовлена низкою чинників, які впливають на стабільність і розвиток фінансового сектору країни. По-перше, глобалізація фінансових ринків та інтеграція України в світову економіку посилюють вплив зовнішніх шоків на вітчизняну банківську систему. Економічні кризи, геополітичні ризики та пандемії можуть призвести до значних потрясінь на фінансових ринках і вимагають від банківської системи підвищеної стійкості. По-друге, розвиток цифрових технологій та фінансових інновацій створює як нові можливості для банківської системи, так і додаткові ризики. З одного боку, цифрові технології дозволяють підвищити ефективність банківських операцій, розширити спектр послуг та залучити нових клієнтів. З іншого боку, вони також створюють нові канали для шахрайства, кібератак та інших видів фінансових злочинів. По-третє, зміна регуляторного середовища та посилення вимог до капіталізації банків вимагають від фінансових установ постійного адаптування своїх бізнес-моделей. Для забезпечення фінансової стабільності банківської системи необхідна розробка та впровадження ефективних інструментів регулювання та нагляду. Тому актуальність поданого на рецензування дослідження є беззаперечною.

Магістерська робота, яку подано на рецензування, виконана у відповідності до поставленого завдання. Структура і зміст викладеного матеріалу повністю відповідають назві теми, а також напрямку підготовки

розширенні теоретичних знань про сучасні механізми забезпечення фінансової стабільності банківської системи. Дослідження дозволяє систематизувати існуючі підходи, виявити прогалини в наукових дослідженнях та сформулювати нові гіпотези для подальшого вивчення. Отримані результати можуть бути використані для розробки нових теоретичних моделей та методологій оцінки фінансової стійкості банків. Практична значущість дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані для розробки рекомендацій щодо вдосконалення системи регулювання та нагляду за банківською діяльністю в Україні. Отримані висновки можуть бути корисні для Національного банку України, інших регуляторних органів, банківських установ та інших зацікавлених сторін. Вирішення поставлених автором завдань проходило на достатньому рівні, з логічністю та послідовністю викладення матеріалу і супроводжувалося аналізом статистичних матеріалів. Автором опрацьовано достатня кількість літературних джерел економічного та правового змісту.

Дипломна робота виконана у повному обсязі, відповідає встановленим вимогам і заслуговує оцінки «відмінно».

Рецензент:

Член Правління
АТ «КРЕДИТВЕСТ БАНК» **Лисенко О.П.**

«17» січня 2025 р.

АНОТАЦІЯ

Бондарчук Н.Л. Інструменти забезпечення фінансової стабільності банківської системи України

Мета роботи: поглиблення теоретичних засад, аналіз та обґрунтування практичних рекомендацій щодо інструментів забезпечення фінансової стабільності банківської системи в різних умовах розвитку та стану економічного середовища України.

Завданнями роботи є: окреслення теоретичного підґрунтя фінансової стабільності банківської системи; дослідження механізм управління фінансовою стійкістю банківських установ; оцінка стійкості банківської системи України в умовах воєнного стану; аналіз сучасного стану інструментів регулювання банківської системи в Україні; обґрунтування зарубіжного досвіду стратегічних орієнтирів реформування забезпечення фінансової стабільності банківської системи.

Предметом дослідження є теоретичні основи, методологічні підходи та практичні аспекти забезпечення фінансової стабільності банків у змінюваному макроекономічному середовищі.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення фінансової стабільності банків в умовах динамічного середовища.

Базою дослідження виступають Національний банк України, банки.

За результатами дослідження сформульовані висновки та рекомендації, які можуть бути використані в практичній діяльності Національного банку України та банків, а також у діяльності органів законодавчої та виконавчої влади у сфері забезпечення фінансової стабільності банківської системи України.

Дипломна робота містить 66 сторінок, 4 таблиці і 12 рисунків, список використаних джерел із 59 найменувань.

Ключові слова: банки, фінансова стійкість, фінансова стабільність, Національний банк України, інструментальне забезпечення.

Рік виконання дипломної роботи – 2023-2024 рр.

Рік захисту роботи – 2025 р.

SUMMARY

Bondarchuk N.L. Tools for ensuring the financial stability of the banking system of Ukraine

The purpose of the work: deepening the theoretical foundations, analysis and substantiation of practical recommendations regarding tools for ensuring the financial stability of the banking system in various conditions of development and the state of the economic environment of Ukraine.

The tasks of the work are: outline the theoretical basis of the financial stability of the banking system; study of the financial stability management mechanism of banking institutions; assessment of the stability of the banking system of Ukraine in the conditions of martial law; analysis of the current state of instruments for regulating the banking system in Ukraine; substantiation of foreign experience of strategic guidelines for reforming the financial stability of the banking system.

The subject of the study is the theoretical foundations, methodological approaches and practical aspects of ensuring the financial stability of banks in a changing macroeconomic environment.

The object of the study is the processes of ensuring the financial stability of banks in a dynamic environment.

The basis of the study is the National Bank of Ukraine, banks.

Based on the results of the research, conclusions and recommendations were formulated that can be used in the practical activities of the National Bank of Ukraine and banks, as well as in the activities of legislative and executive authorities in the field of ensuring the financial stability of the banking system of Ukraine.

The thesis contains 66 pages, 4 tables and 12 figures, a list of used sources from 59 items.

Keywords: banks, financial stability, financial stability, National Bank of Ukraine, instrumental support.

The year of completion of the thesis is 2023-2024.

The year of job protection is 2025.

Тема: Інструменти забезпечення фінансової стабільності банківської системи України

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП 4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ 8

1.1.Теоретичне підґрунтя фінансової стабільності банківської системи 8

1.2. Механізм управління фінансовою стійкістю банківських установ 22

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІНСТРУМЕНТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ 33

2.1. Оцінка стійкості банківської системи України в умовах воєнного стану 33

2.2. Аналіз інструментів регулювання банківської системи в Україні: сучасний стан 39

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РЕФОРМУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД 53

ВИСНОВКИ 62

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 67

ВСТУП

Актуальність теми. Для запобігання економічним кризам одним із ключових завдань національної банківської системи є забезпечення стабільності кожного окремого комерційного банку на належному рівні. Це дає змогу їм ефективно виконувати свої економічні функції. Стан економіки тісно пов’язаний із рівнем розвитку банківської системи, а також із спроможністю банків фінансувати та обслуговувати підприємства й фізичних осіб.

Стабільна робота банків сприяє накопиченню надлишкової ліквідності, зменшенню тіньової економіки, стимулюванню інвестицій і, як наслідок, забезпечує економічне зростання та покращення добробуту населення. У зв’язку з цим особливе значення має підтримка фінансової стійкості комерційних банків, розробка механізмів її збереження та систематичне оцінювання для уникнення кризових ситуацій, що є ключовим фактором сталого розвитку національної економіки. За останні десятиліття банківські кризи набули поширеності, супроводжуючись скороченням капіталу, дестабілізацією діяльності бізнесу й домогосподарств, а також погіршенням загального рівня добробуту.

Одним з основних чинників цього є складність, динамічність та невизначеність сучасного макроекономічного середовища, яке створює додаткові ризики для функціонування банківського сектору. Зважаючи на це, кожен банк повинен використовувати дієві механізми адаптації до змін зовнішнього середовища, протидіяти негативним впливам та впроваджувати ефективні методи управління ризиками, щоб забезпечити стабільний розвиток.

Отже, для досягнення фінансової стійкості банків необхідний цілісний підхід, що включає розробку рекомендацій для підвищення їхньої здатності

до адаптації та пом’якшення наслідків впливу мінливого макроекономічного середовища.

Теоретичні засади аналізу фінансової стабільності та її значення у макроекономічних взаємозв’язках ґрунтовно висвітлені в роботах зарубіжних дослідників, зокрема А. Деміргюч-Кунта, Е. Крокета, Х. Мінські, Т. Падо-Шіопи та Г. Дж. Шиназі, а також українських науковців, таких як О. І. Барановський, І. В. Бєлова, Я. В. Белінська, О. В. Дзюблюк, В. В. Коваленко і Б. І. Пшик. Праці О. Б. Васильчишин, Ж. М. Довгань, І. І. Д’яконової, Г. Т. Карчевої, А. Я. Кузнєцової, В. І. Міщенка, Н. В. Ткаченко, М. Е. Хуторної, О. М. Колодізєва, С. В. Науменкової, Р. В. Корнилюка та Н. П. Погореленко пропонують практичні рекомендації щодо оцінки і забезпечення фінансової стабільності як у контексті банківського сектора в цілому, так і стосовно окремих банківських установ.

Методологічні підходи до дослідження функціонування банків із акцентом на забезпечення їх фінансової стійкості висвітлені у роботах таких науковців, як Г. М. Азаренкова, Т. А. Васильєва, О. В. Васюренко, О. Д. Вовчак, О. Г. Головко, С. Б. Єгоричева, Л. А. Клюско, О. І. Лаврушин, В. О. Лесик, Л. О. Примостка, І. М. Чмутова та Н. Р. Швець.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних засад, аналіз та обґрунтування практичних рекомендацій щодо інструментів забезпечення фінансової стабільності банківської системи в різних умовах розвитку та стану економічного середовища України.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких *завдань:*

- окреслити теоретичне підґрунтя фінансової стабільності банківської системи;
- показати механізм управління фінансовою стійкістю банківських установ;

- оцінити стійкість банківської системи України в умовах воєнного стану;
- проаналізувати сучасний стан інструментів регулювання банківської системи в Україні;
- обґрунтувати зарубіжний досвід стратегічних орієнтирів реформування забезпечення фінансової стабільності банківської системи.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення фінансової стабільності банків в умовах динамічного середовища.

Предметом дослідження є теоретичні основи, методологічні підходи та практичні аспекти забезпечення фінансової стабільності банків у змінюваному макроекономічному середовищі..

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі використано як загальнонаукові, так і спеціалізовані методи дослідження. Метод теоретичного узагальнення застосовувався для аналізу сучасних наукових підходів до визначення понять "фінансова стабільність" і "фінансова стабільність банківської системи". Системний підхід та метод порівняльного аналізу використовувалися для ідентифікації взаємозв'язків між фінансовою стабільністю та фінансовою стійкістю. Для візуалізації отриманих результатів було застосовано графічний метод. Методи узагальнення слугували основою для формулювання заключних висновків дослідження.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи становлять нормативно-правові акти та законодавчі документи, що регламентують діяльність банківської системи України. До джерел аналізу належать офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, аналітичні та монетарні звіти Національного банку України, матеріали Міністерства фінансів України, а також рекомендації Базельського комітету з банківського нагляду. Крім того, дослідження спирається на інформацію асоціацій українських банків, звітність науково-дослідних установ і аналітичних центрів, фінансові звіти українських банківських установ. Важливу роль відіграють також наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені

актуальним проблемам банківського сектору, та інформаційні ресурси мережі Інтернет.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

1.1. Теоретичне підґрунтя фінансової стабільності банківської системи

Забезпечення стійкого розвитку економічної системи та її результативного функціонування неможливе без досягнення фінансової стабільності, що виступає ключовою передумовою цього процесу. В останні роки питання підтримки фінансової стабільності та подолання пов'язаних із цим викликів стали одним із центральних напрямів економічної політики багатьох держав. Ефективна діяльність економіки в умовах сучасного динамічного середовища потребує наявності стабільної банківської системи, яка є основою для забезпечення стійкості фінансової системи країни та підтримки стабільності національної економіки.

Досягнення фінансової стабільності банківської системи залишається одним із пріоритетних завдань центральних банків. Водночас відсутність універсального підходу до визначення таких ключових понять, як "фінансова стабільність" та "фінансова стабільність банківської системи", обумовлена значними варіаціями їх трактування у різних дослідницьких підходах. Це зумовлює зростаючу актуальність проблематики забезпечення фінансової стабільності банківської системи в сучасних економічних умовах.

Фінансова стабільність є багатогранним явищем, яке охоплює всі сектори національної економіки та фінансову систему в цілому. Будь-які зміни у фінансовому стані окремого сектора реальної економіки або певної ланки фінансової системи можуть позначитися на загальній стабільності економіки. Ця концепція розвинулася внаслідок серії системних фінансових криз, які потрясли світ у 1990-х роках. В умовах стрімкої економічної

глобалізації, лібералізації руху капіталу та відкриття національних ринків фінансових послуг для міжнародних інвесторів накопичувалися фінансові дисбаланси, що періодично провокували серйозні кризові явища.

«Глобальна фінансова криза 2007–2008 років стала стимулом для поширення та популяризації стратегій політик, спрямованих на ідентифікацію та мінімізацію системних ризиків задля забезпечення фінансової стабільності. Криза продемонструвала слабкості фінансового сектору та недоліки в діяльності регуляторів, зокрема недостатню увагу до функціонування фінансової системи в цілому. Це спричинило бурхливий розвиток теоретичних досліджень і напрацювань у сфері макропруденційної політики» [5].

Проблематика теорії та практики забезпечення фінансової стабільності продовжує залишатися актуальною як для вітчизняних, так і для зарубіжних дослідників у галузі фінансової науки. Незважаючи на тривалу історію вивчення цього феномену, до сьогодні не сформовано єдиного загальновизнаного визначення фінансової стабільності. У сучасній науковій літературі окреслюється декілька теоретичних підходів до аналізу та дослідження даного поняття, що свідчить про складність і багатовимірність проблеми.

На думку Ж. М. Довгань, на сучасному етапі в економічній літературі сформувалися два основні підходи до визначення фінансової стабільності: перший орієнтований на аналіз фінансової нестабільності, а другий — на тлумачення фінансової стабільності[7].

«Я. О. Коріньок зазначає, що у науковій практиці можна виокремити три основні підходи до визначення поняття фінансової стабільності.» [11]:

1. Прямий підхід до визначення терміна фінансова стабільність базується на його розгляді через функції та характеристики, які притаманні фінансовій системі в умовах стабільного стану. 2. Зворотний підхід трактує фінансову стабільність як стан, у якому відсутні ознаки нестабільності. 3.

Змішаний підхід об'єднує елементи прямого та зворотного підходів, що дає змогу максимально точно сформулювати визначення фінансової стабільності.

М. М. Романяк виділяє три основні підходи до інтерпретації поняття фінансової стабільності. [37, 19]: Центральні банки зазвичай розглядаються як ключові органи фінансової системи, відповідальні за керування грошово-кредитною політикою та регулювання фінансових потоків. Підходи до їхнього тлумачення можуть відрізнятися залежно від акцентів: одні зосереджуються на стабілізації економіки, тоді як інші наголошують на ролі банків у процесах трансформації заощаджень у інвестиції. Такий контраст у підходах дозволяє ширше осмислити значення центральних банків у макроекономічному контексті.

Аналіз визначень терміна "фінансова стабільність" дав змогу виокремити два основних підходи:

1. прямий підхід, зосереджений на характеристиці самої фінансової стабільності;

2. зворотний підхід, спрямований на ідентифікацію фінансової нестабільності.

«Голова Банку міжнародних розрахунків Е. Д. Крокетт зазначає: “Фінансова стабільність означає безперебійне функціонування інститутів і ринків, які складають фінансову систему”» [50].

Американський науковець та радник фінансового відділу Міжнародного валютного фонду (МВФ) Г. Дж. Шиназі відзначає, що фінансова стабільність у широкому розумінні включає здатність фінансової системи ефективно розподіляти економічні ресурси як у просторі, так і в часі. Вона також має підтримувати інші важливі економічні процеси, наприклад, накопичення багатства, стимулювання економічного зростання та загальний добробут суспільства.

Система повинна оцінювати, розподіляти й управляти фінансовими ризиками, а також зберігати спроможність виконувати ці функції навіть за наявності зовнішніх потрясінь чи накопичення дисбалансів, здебільшого

завдяки механізмам внутрішньої самокорекції. Т. Падоа-Скіоппа додає, що концепція фінансової стабільності передбачає, насамперед, здатність фінансової системи зберігати ключові економічні функції. Серед них виділяються спрямування заощаджень на інвестиції та забезпечення ефективного і надійного механізму здійснення платежів.

Отже, він пропонує визначити фінансову стабільність як стан, за якого фінансова система може протистояти потрясінням, уникаючи виникнення кумулятивних процесів, що негативно впливають на розподіл заощаджень для інвестиційних можливостей та ефективність обробки платежів в економіці[57].

«М. Фут стверджує, що фінансова стабільність досягається за наявності таких умов: (a) монетарна стабільність; (b) рівень зайнятості, наближений до природного рівня для економіки; (c) довіра до функціонування ключових фінансових установ і ринків в економічній системі; (d) відсутність суттєвих змін у відносних цінах на реальні чи фінансові активи, які могли б загрожувати умовам (a) або (b)» [53].

«Дане визначення належить до числа небагатьох, які акцентують увагу на монетарній стабільності як фундаментальному чиннику підтримки фінансової рівноваги. У ширшому контексті А. Лардж трактує фінансову стабільність крізь призму збереження суспільної довіри до функціонування фінансової системи.» [54]. «Я. В. Белінська та В. П. Биховченко визначають фінансову стабільність як здатність фінансової системи адаптувати свої ключові показники розвитку до змін у економічній системі та впливу зовнішніх чинників, забезпечуючи при цьому мінімальні витрати.» [3].

«Ж. М. Довгань пропонує розглядати фінансову стабільність як здатність банківської системи забезпечувати належний рівень ключових фінансових показників, підтримувати стійку рівновагу, а також покривати потенційні банківські ризики та відповідні витрати за рахунок власних ресурсів, навіть за умов несприятливого зовнішнього середовища» [7].

«На думку Н. П. Погореленко та О. М. Сидоренко, фінансова стабільність досягається тоді, коли система здатна ефективно розподіляти ресурси й поглинати шоки, не допускаючи їхнього руйнівного впливу на фінансову систему або реальний сектор економіки, особливо в умовах нестабільного зовнішнього середовища» [27].

«Я. О. Коріньок пропонує визначення фінансової стабільності як динамічного якісного стану фінансової системи, який забезпечує її здатність ефективно та безперешкодно виконувати ключові функції, навіть за умов впливу як внутрішніх, так і зовнішніх шоків» [11].

«А. В. Лазня визначає фінансову стабільність як стійкий стан національної фінансової системи, який сприяє безперебійному функціонуванню розрахункових операцій в економіці, формуванню високого рівня довіри до фінансово-кредитних установ, мінімізації надмірної волатильності фінансових ринків, ефективному розподілу фінансових ресурсів і здатності до управління фінансовими ризиками. Крім того, фінансова стабільність охоплює наявність запасу міцності у фінансовій системі, що дозволяє їй протистояти несприятливим економічним шокам у майбутньому та знижувати їх негативний вплив на загальний стан економіки країни.» [13].

«На думку П. Шпіка, визначення фінансової стабільності повинно враховувати кілька ключових аспектів. Фінансові ризики необхідно оцінювати з високим рівнем точності та ефективно управляти ними, застосовуючи інноваційні підходи.» [43].

“Фахівці Європейського центрального банку розглядають фінансову стабільність у широкому контексті як стан, за якого окремі компоненти або фінансова система загалом здатні ефективно протистояти зовнішнім шокам. Це запобігає виникненню кумулятивних процесів, що можуть дестабілізувати перетворення заощаджень у інвестиції, а також гарантує безперебійне функціонування платіжних операцій в економіці. У більш вузькому аспекті

фінансова стабільність трактується як здатність до стійкого функціонування окремих складових фінансової системи, зокрема банківського сектору.” [1].

«У Законі України “Про Національний банк України” зазначено: “Фінансова стабільність – стан фінансової системи, в якому вона здатна належним чином забезпечити можливість ефективно виконувати свої ключові функції, такі як фінансове посередництво та забезпечення здійснення платежів, і таким чином сприяти стійкому економічному зростанню, а також протистояти негативному впливу кризових явищ на економіку”» [34].

З проведеного аналізу визначень випливає, що ключовим аспектом є не тільки функціональна складова фінансової системи, але й її здатність протистояти негативним зовнішнім впливам або шокам. Друга група визначень, до якої входять погляди як зарубіжних, так і вітчизняних учених, акцентує увагу на фінансовій нестабільності, розглядаючи її як явище, протилежне фінансовій стабільності.

«Е. Д. Крокетт трактує фінансову стабільність як стан, протилежний фінансовій нестабільності. Водночас, фінансова нестабільність, за його визначенням, являє собою обставини, за яких економічні показники можуть погіршуватися через коливання вартості фінансових активів або нездатність фінансових посередників виконувати свої договірні зобов’язання» [50].

«Він також зазначає, що фінансова нестабільність може виражатися як у вразливості фінансових посередників, так і в надмірній змінності цін на фінансові активи» [50].

«Про популярність трактування методом протилежного свідчить висловлювання заступника голови Ради керуючих Федеральної резервної системи США Р. У. Фергюсона. На його думку, найбільш корисною концепцією фінансової нестабільності для центральних банків та інших регулюючих органів є та, що включає певне розуміння ринкової неспроможності або зовнішніх ефектів, здатних впливати на реальний сектор економіки» [52].

«Р. Фергюсон сформулював фінансову нестабільність як стан, що відповідає трьом ключовим критеріям. По-перше, спостерігається значне відхилення важливого набору цін на фінансові активи від їхніх фундаментальних значень. По-друге, порушується нормальне функціонування ринків і доступність кредитних ресурсів як на внутрішньому рівні, так і, ймовірно, на міжнародному. Нарешті, це призводить до того, що сукупні витрати істотно відхиляються (або можуть потенційно відхилятися) вгору чи вниз від рівня, який економіка здатна підтримувати у своїй виробничій діяльності» [52].

«Ф. Мішкін стверджує, що фінансова нестабільність настає тоді, коли потрясіння у фінансовій системі заважають нормальному обігу інформації, унаслідок чого система перестає ефективно виконувати свою ключову функцію — спрямовувати фінансові ресурси до тих, хто має перспективні інвестиційні можливості» [55].

Дж. Чант стверджує, що фінансова нестабільність є наслідком стану фінансових ринків, який здатен чинити або потенційно чинить шкоду економіці через дестабілізацію фінансової системи. Така нестабільність може негативно впливати на функціонування економіки в різних аспектах.

Зокрема, це може призвести до погіршення фінансового становища нефінансових учасників, таких як домогосподарства, підприємства і уряди, до такої міри, що їх доступ до фінансових ресурсів суттєво скоротиться. Крім того, це може викликати порушення в роботі окремих фінансових установ і ринків, обмежуючи їхню здатність забезпечувати фінансування інших секторів економіки. Джерела загроз фінансовій стабільності можуть бути найрізноманітнішими: від дефолту за урядовими облігаціями та неплатоспроможності невеликих валютних банків до збоїв у комп'ютерних системах великих банків або кредитних ризиків, пов’язаних із діяльністю малих фінансових установ. [49].

Е. Девіс зазначає, що системний ризик і фінансова нестабільність сприяють зростанню ймовірності фінансової кризи – глибокого колапсу

фінансової системи, який унеможливлює здійснення платіжних операцій або видачу кредитів для продуктивних інвестицій. Така криза може значно вплинути на економічну активність загалом. Системний ризик зазвичай асоціюється з проблемами платоспроможності фінансових установ, нестачею ліквідності на ринку та викривленням функціонування ринкової інфраструктури [51].

Таким чином, Е. Девіс стверджує, що поняття системного ризику та фінансової нестабільності можна вважати рівнозначними.

Л. Є. Момотюк пояснює, що фінансова стабільність визначається як відсутність характеристик, властивих фінансовій нестабільності. Відповідно, фінансова нестабільність характеризується таким станом національної фінансової системи, за якого умови її функціонування негативно впливають як на загальну економічну активність, так і на стійкість самої фінансової системи [19].

Фінансова нестабільність виникає внаслідок порушення рівноваги ризиків у фінансовій системі, що може стати причиною неспроможності фінансових посередників виконувати свої зобов'язання перед клієнтами та контрагентами. Цей дисбаланс здатен спричиняти суттєві негативні наслідки для реального сектору економіки через трансмісію фінансових шоків.

Однією з ключових характеристик фінансової нестабільності є втрата довіри в систему, а також обмежена здатність фінансового сектору до адаптації й відновлення. Чинники, що лежать в основі цієї нестабільності, можуть бути різними, включаючи фінансові кризи, банкрутства банківських і кредитних установ, а також інші структурні або зовнішні загрози.

Обмеження саморегуляційного потенціалу фінансової системи зумовлюються низкою причин, серед яких варто зазначити недосконалості регуляторної політики, недостатню ринкову прозорість, а також функціональні проблеми в роботі фінансових інститутів. У цьому контексті основним завданням економічної політики є формування умов, які б сприяли

забезпеченню стійкості фінансової системи та мінімізації ризиків виникнення фінансових криз.

Фінансова стабільність означає стійкий стан національної фінансової системи, який гарантує безперервне функціонування економічних процесів, високий рівень довіри до фінансових установ, відсутність надмірних коливань на фінансових ринках, ефективний розподіл ресурсів і здатність управляти фінансовими ризиками. Вона також передбачає наявність достатніх резервів у системі, що дозволяють протистояти економічним викликам у майбутньому, мінімізуючи їхній негативний вплив на економіку.

Одним із ключових компонентів фінансової системи є банківська система. Банки відіграють важливу роль у залученні депозитів, наданні кредитів, здійсненні платіжних операцій і управлінні ризиками, що сприяє забезпеченню стабільності. Вони підтримують функціонування економіки, надаючи фінансові послуги підприємствам, домогосподарствам і державі. Зв'язок між фінансовою стабільністю банківської системи, економічним розвитком і безпекою держави можна розглядати як взаємопов'язані ланки послідовного процесу. (рис. 1.1.).

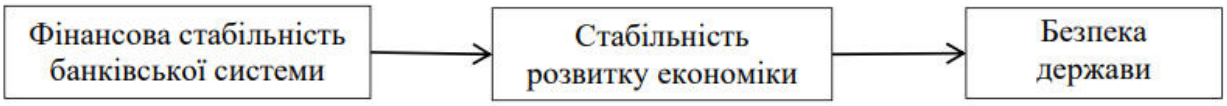


Рис. 1.1. Взаємозв'язок фінансової стабільності банківської системи, стабільності розвитку економіки і безпеки держави*

*Джерело: [18].

Зважаючи на ключову роль банківської системи в забезпеченні функціонування державного механізму суспільного відтворення, необхідно, щоб вона відповідала численним вимогам, серед яких особлива увага приділяється її фінансовій стабільності. Стабільність виступає одним із основних індикаторів, що характеризують загальний стан банківського сектору. Поняття стабільності банківської системи трактується по-різному в науковій літературі, причому універсально прийнятої дефініції цього терміна

досі не існує. У "Банківській енциклопедії", підготовленій С. Арбузовим, Ю. Колобовим, В. Міщенком та С. Науменковою, стабільність банківської системи визначається як комплексна характеристика, що відображає спроможність банківської системи ефективно виконувати свої основні функції в економічній системі країни. Водночас така система повинна бути здатною зберігати рівновагу та адаптуватися до зовнішніх потрясінь чи диспропорцій, які виникають внаслідок кризових явищ, зокрема економічного спаду, фінансової кризи або періодів економічної трансформації.

Стабільність банківської системи визначається її надійністю, збалансованістю та гармонійним функціонуванням структурних компонентів. Вона проявляється у спроможності підтримувати стійку рівновагу та забезпечувати надійність протягом тривалого періоду [1].

«У згаданій енциклопедії також зазначається, що в літературі термін “стабільність” (stability) часто використовується як синонім до терміна “стійкість” (soundness). При цьому рекомендується застосовувати термін “стабільність” переважно на макрорівні, а “стійкість” — на мікрорівні для дослідження окремих компонентів фінансової системи або діяльності фінансових установ» [1].

«На думку В. В. Коваленка та Ю. Гаркуші, недоцільно розмежовувати поняття "стабільність" виключно на макрорівні, а "стійкість" — на мікрорівні. Адже фінансову стабільність можна визначати і стосовно окремих фінансових інституцій. Більше того, сьогодні питання забезпечення фінансової стійкості привертає значну увагу як на глобальному рівні світового фінансового ринку та національних банківських систем, так і стосовно діяльності окремих банків, особливо системоутворюючих» [9].

«О. В. Дзюблюк та Р. В. Михайлюк у своєму дослідженні підкреслюють, що стійкість банку визначається його здатністю витримувати максимальний, критичний рівень непередбачуваних втрат, при якому він продовжує ефективно функціонувати. Стабільний розвиток, у свою чергу, передбачає

здатність банку поступово зменшувати ці втрати, оперативно їх подолати та створювати сприятливі умови для досягнення і підвищення рівня стійкості» [6].

Думка М.П. Погореленка та О.М. Сидоренка М.П. Погореленка та О.М. Сидоренка. Погореленко та О.М. Сидоренко «Таким чином, під стабільністю банківської системи в загальному розумінні слід розуміти здатність протистояти порушенням у її функціонуванні, щоб вона могла відігравати роль фінансового посередника в економіці. Стабільність банківської системи є основою для ухвалення раціональних рішень в інвестиційній сфері та сприяє ефективній роботі підприємств. Оскільки стабільність банківської системи визначає стабільність економічного середовища, в якому вона функціонує, досягнення цієї якісної характеристики неможливе без забезпечення стабільності окремих банків» [27].

«А. В. Фальта зазначає: «Фінансова стійкість банку - це його здатність безперебійно працювати протягом тривалого періоду часу, надавати послуги, задовольняти вимоги, підтримувати оптимальний рівень ліквідності, прибутковості та платоспроможності при прийнятному рівні ризику та протистояти негативному впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. Здатність протистояти негативному впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. Іншими словами, одним із ключових чинників, що визначають фінансову стабільність, є кількість і якість ризиків, які приймає банк»» [40].

«Під час перекладу англійського терміна «financial stability» українською мовою термін «фінансова стабільність» часто використовується як синонім «фінансової стійкості». Однак поняття «фінансова стабільність» є ширшим, ніж «фінансова стійкість», з погляду врахування часових чинників функціонування банківської системи. На думку В. Коваленка та Ю. Гаркуші, «фінансову стійкість банківської системи слід розуміти як міру повноти та якості виконання покладених на банківську систему завдань і реалізації її місії. Фінансова стійкість характеризує фактичний ступінь досягнення результатів, заданих функціями системи»» [9].

«На думку Добгана, «фінансова стабільність банківської системи - це динамічний стан, за якого наслідки будь-яких потрясінь для окремих елементів або системи загалом не перешкоджають ефективному перерозподілу фінансових ресурсів в економіці та забезпечують якісне функціонування платіжної системи»» [7].

«Т. Б. Стечишин та М. М. Дідик вважають, що «стабільність банківської системи слід розуміти як здатність банківської системи забезпечувати та підтримувати стан рівноваги і швидко сприймати неочікувану поведінку та шоки з боку фінансової системи та реальної економіки»» [38].

Більшість дослідників сходяться на думці, що для забезпечення фінансової стабільності банківської системи, запобігання банківським кризам і сприяння подальшому економічному розвитку країни необхідно розробити ефективні механізми.

На наш погляд, фінансова стійкість банківської системи полягає в її здатності забезпечувати надійність, безпеку, доступність та ефективність фінансових послуг, а також підтримувати фінансову стабільність і сприяти ефективному розподілу ресурсів в економіці.

«Нині забезпечення стабільності банківської системи вважається однією з ключових функцій Центрального банку. Відповідно до статті 6 Закону про Національний банк України з 2015 року НБУ наділено повноваженнями щодо сприяння фінансовій стабільності; НБУ наділено повноваженнями щодо сприяння фінансовій стабільності, яку визначено як пріоритет, який поступається лише забезпеченню цінової стабільності» [34].

Повноваження центральних банків щодо забезпечення фінансової стабільності варіюються залежно від національних традицій, структури фінансового сектору та інших чинників, що впливають на те, яким чином вони сприяють стабільності.

Навіть за обмежених повноважень, як у Швеції та Фінляндії, центральні банки впливають на фінансову стабільність. По-перше, вони відіграють

важливу роль кредитора останньої інстанції в період кризи, коли інші джерела фінансування стають недоступними.

По-друге, у міжнародній практиці центральні банки здійснюють нагляд і контроль за платіжними та розрахунковими системами, які необхідні для підтримання фінансової стабільності.

По-третє, центральні банки мають усі можливості для збирання та аналізу власних даних про фінансові ринки та фінансову систему, а також для проведення комплексного аналізу фінансової стабільності [5].

«Національний банк України володіє різноманітним інструментарієм для забезпечення фінансової стабільності.

По-перше, регулятор здійснює якісний аналіз та інформування про виявлені ризики. У випадку, якщо попередження виявляється недостатнім, регулятор може застосувати макропруденційні інструменти, такі як встановлення вимог до капіталу або ліквідності. Крім того, НБУ може використовувати інші секторальні інструменти для забезпечення фінансової стабільності» [5].

Макропруденційні заходи - це обмеження, що накладаються на фінансові інститути з метою зниження системного ризику та підвищення стійкості фінансової системи. Вони обмежують темпи розвитку фінансових інститутів і можуть призвести до втрат як для банківського сектора, так і для економіки в цілому. Ці заходи застосовуються лише в тих випадках, коли їхній ефект вважається вирішальним для запобігання значним майбутнім втратам, зокрема, під час фінансових криз.

Проведене дослідження дає змогу зробити такі висновки:

1. Єдиного загальноприйнятого визначення фінансової стабільності не існує. У науковій практиці існує декілька підходів до трактування цього поняття. Ми розглядаємо фінансову стабільність як надійний стан фінансової системи країни, що гарантує безперервність фінансових операцій в економіці, високий рівень довіри до фінансових інститутів, відсутність надмірної волатильності на фінансових ринках, ефективний розподіл фінансових

ресурсів і здатність управляти фінансовими ризиками. Достатній рівень резервів у фінансовій системі також важливий для забезпечення стійкості та здатності протистояти негативним економічним викликам.

2. Національна банківська система повинна функціонувати ефективно. Без стабільності банківської системи неможливий динамічний розвиток національної економіки. Стабільність управління банківською системою необхідна для того, щоб вона ефективно функціонувала і задовольняла потреби клієнтів і держави. У період кризи фінансова стабільність банківської системи зазнає серйозних потрясінь. Крім того, не існує єдиного системного підходу до трактування фінансової стійкості банківської системи. На наш погляд, фінансова стабільність банківської системи - це здатність забезпечити надійність, безпеку, доступність і ефективність фінансових послуг, а також ефективний розподіл ресурсів в економіці.

3. Поняття «фінансова стабільність» і «фінансова стійкість» мають різне значення, але тісно взаємопов'язані;

4. Центральному банку належить важлива роль у забезпеченні фінансової стабільності. Підтримання фінансової стабільності є однією з основних функцій Національного банку України.

5. Фінансова стабільність вітчизняної банківської системи має на увазі не тільки стабільність фінансових ринків і фінансових інститутів, а й реальної економіки. Фінансова стабільність банківської системи проявляється в довгостроковій перспективі і має важливий зв'язок із ціновою стабільністю та заходами щодо її забезпечення.

Підтримання стабільності банківської системи важливе не тільки для стабільності фінансово-економічної системи, а й для економічної безпеки держави. Подальші дослідження мають бути спрямовані на виявлення індикаторів для оцінки фінансової стійкості банківської системи.

1.2. Механізм управління фінансовою стійкістю банківських установ

Наслідки поточної кризи негативно позначилися на розвитку банківського сектору та створили нові виклики для фінансових інститутів. Подолання цих викликів значною мірою залежить від фінансової стійкості банків, ефективності механізмів підтримки, рівня технологій та якості управління. У сучасних економічних умовах фінансова стійкість банків є не лише показником їхньої конкурентоспроможності, а й важливим чинником стратегічного розвитку кредитних організацій. Основними рисами економічного розвитку є війни, ускладнення соціально-економічних процесів і нестабільність зовнішнього середовища та банківського оточення.

Банківська система України має вирішальне значення для реалізації інвестиційних планів, трансформації ринку, стимулювання економічного зростання та стабілізації економіки. Головною умовою реформування банківської системи України є її ефективність та орієнтація на потреби розвитку економіки, підприємницької діяльності, виконання зобов'язань перед клієнтами та надання фінансових послуг населенню. Для досягнення цих цілей необхідно забезпечити фінансову стабільність банківської системи в цілому та окремих банків [12].

Фінансова стійкість банків і стабільність банківської системи мають бути частиною довгострокової стратегії розвитку, а не просто тимчасовим досягненням. Високий рівень фінансової стійкості банків відображає їхню операційну ефективність, здатність нарощувати свої ресурси та раціонально ними розпоряджатися [17].

Нині українські банківські установи зазнають впливу низки зовнішніх і внутрішніх негативних чинників, серед яких війна, наслідки фінансової кризи, інфляція, економічна та політична нестабільність. У зв'язку з цим удосконалення механізмів управління та забезпечення фінансової стабільності банківської системи в цілому та окремих банків є особливо важливим завданням [41].

Зовнішні ризики та неадекватне корпоративне управління сприяли кризі банківських установ і збільшили вірогідність їх краху. Фінансова стійкість банків є підґрунтям стабільності банківської системи країни та базою для успішного проведення економічних реформ і макроекономічного розвитку, привертаючи значну увагу з боку державних органів і суспільства [14].

«Аналіз основних теоретичних аспектів механізмів, що регулюють фінансову стійкість банків, та їх значення для забезпечення стабільного розвитку банківської системи слід розпочати з визначення сутності цього поняття. Це передбачає розгляд його структури, зокрема, принципів, функцій, об'єктів, суб'єктів, предметів, методів та інструментів його побудови» [17].

Механізм управління фінансовою стійкістю банків у системі банківського менеджменту визначається його необхідністю та основними цілями. Необхідність створення цього механізму зумовлена низкою чинників:

- необхідністю забезпечення фінансової стійкості банків як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівнях для ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи;

- необхідністю створення підґрунтя для виконання банками своїх функцій і забезпечення їх ролі в економіці.

Це підтверджує важливість надійності та стабільності банківської системи загалом, що сприяє прискоренню ринкових перетворень в економічному розвитку країни та процесах суспільного виробництва.

Основними цілями управління фінансовою стійкістю банку є досягнення оптимальної прибутковості за прийнятного рівня ризику та збільшення масштабів діяльності банку [41].

Характер механізмів, що регулюють фінансову стійкість банків, багато в чому визначається визначенням поняття «фінансова стійкість банку» [17].

На нашу думку, механізми управління фінансовою стабільністю банківської системи - це набір інструментів, методів і заходів, які використовуються центральними банками, регулюючими органами і самими банками для забезпечення надійності та стійкості банківської системи. Ці

механізми спрямовані на виявлення, оцінку, запобігання та мінімізацію фінансових ризиків, підтримання довіри вкладників, забезпечення ліквідності та достатності капіталу банків, а також на забезпечення ефективного функціонування платіжно-розрахункової системи.

Формування механізму неможливе без аналізу його складових (елементів). Автори по-різному трактують компоненти, структуру та зміст механізму управління фінансовою стійкістю банків.

На наш погляд, механізм включає в себе принципи, функції, суб'єкти, об'єкти, методи та інструменти. Ефективність механізму забезпечення стійкості банківської установи залежить від дотримання певних принципів (Рис.1.2.).

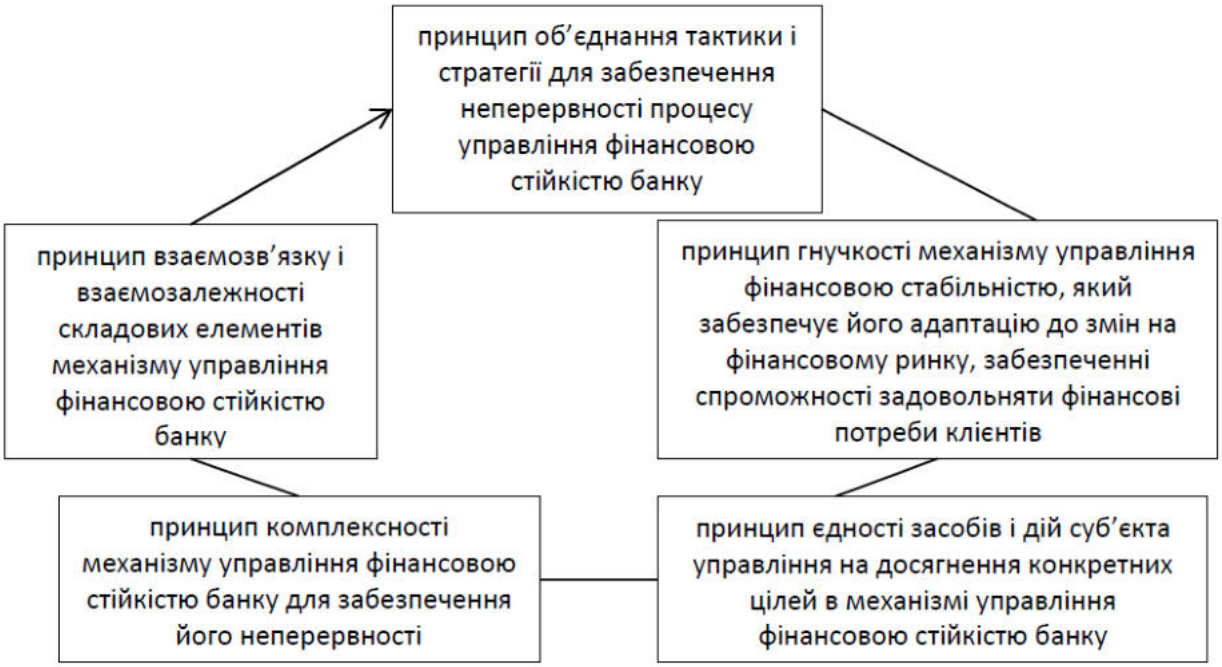


Рис. 1.2. Принципи механізму управління фінансовою стійкістю банку*

* Джерело: [17].

Важливо враховувати два основні аспекти:

1. ефективність механізму управління фінансовою стійкістю банку визначається взаємодією його елементів, їх впорядкованістю та спрямованістю на досягнення ключових цілей;

2. важливу роль у процесі управління стійкістю відіграє взаємодія з клієнтами та акціонерами, а також рівень взаємозв'язків між компонентами структури. Тому можна сказати, що ефективність цього механізму безпосередньо залежить від організаційної структури банку.

Проаналізувавши різні підходи до складу функції управління, було виокремлено такі функції управління фінансовою стійкістю банку:

- планування фінансової стійкості;

- прогнозування показників фінансової стійкості з урахуванням впливу як зовнішніх, так і внутрішніх чинників;

- організація і регулювання процесів управління фінансовою стійкістю та контроль за їх дотриманням;

- управління ризиками;

- антикризове управління. [41].

Об'єктами механізмів управління фінансовою стійкістю банків є

- функціонування банківської системи загалом;

- діяльність окремих банківських установ (державних банків, банків іноземних банківських груп і приватних банків). Для банківської діяльності об'єктами механізму фінансової стабільності є

- достатність капіталу;

- якість пасивів, включно із заходами щодо формування ресурсної бази; - якість активів; - показники ліквідності та платоспроможності банку;

- ефективність управління банківськими ризиками;

- показники рентабельності, що дають змогу оцінити ефективність функціонування банку.

Система управління фінансовою стійкістю банківської установи містить у собі, крім об'єктів управління, суб'єкти управління. Об'єкти управління фінансовою стійкістю банківських установ можна розділити на дві основні категорії: зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх суб'єктів механізму управління фінансовою стабільністю належать: Національний банк України, який здійснює регулювання та нагляд

за комерційними банками шляхом банківського нагляду та регулювання відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» та Закону «Про Національний банк України»; Кабінет Міністрів України, який відповідає за фіскальну та бюджетну політику Ради, зокрема Міністерство фінансів; Державний комітет із цінних паперів та фондового ринку, який регулює ринок цінних паперів; Фонд гарантування вкладів, який гарантує повернення вкладів у разі ліквідації банківського сектору; Фонд гарантування вкладів, який гарантує повернення вкладів у разі ліквідації банківського сектора.

Внутрішній орган управління фінансовою стабільністю банку - це організаційний підрозділ, який відповідає за цей процес. Залежно від розміру та структури управління банку управління фінансовою стабільністю може здійснюватися іншим підрозділом, наприклад комітетом з управління активами та пасивами або відділом управління ризиками.

До внутрішніх суб'єктів також належать керівники банку, які безпосередньо беруть участь в управлінні фінансовими ресурсами та потоками, такі як члени комітету з управління, члени правління, керівники департаментів та управлінських команд. Вони здійснюють різні форми адміністративного впливу для забезпечення ефективного функціонування об'єкта управління. Крім того, відповідальність за ефективність процесів управління може бути покладена на конкретних осіб або групи осіб, наділених повноваженнями приймати управлінські рішення [41].

На рис. 1.3 схематично показано взаємозв'язок між цілями та суб'єктами механізмів забезпечення фінансової стійкості банківських установ.

Планування передбачає постановку цілей і розроблення тактики та стратегії, спрямованих на забезпечення фінансової стабільності банку та банківської системи загалом. Оскільки основною стратегічною метою є забезпечення цих двох аспектів, фінансове планування повинно перевести стратегічні цілі в конкретні абсолютні та відносні показники з використанням відповідних інструментів. Процес планування ґрунтується на аналізі

внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на фінансову стійкість банку та банківської системи в цілому.

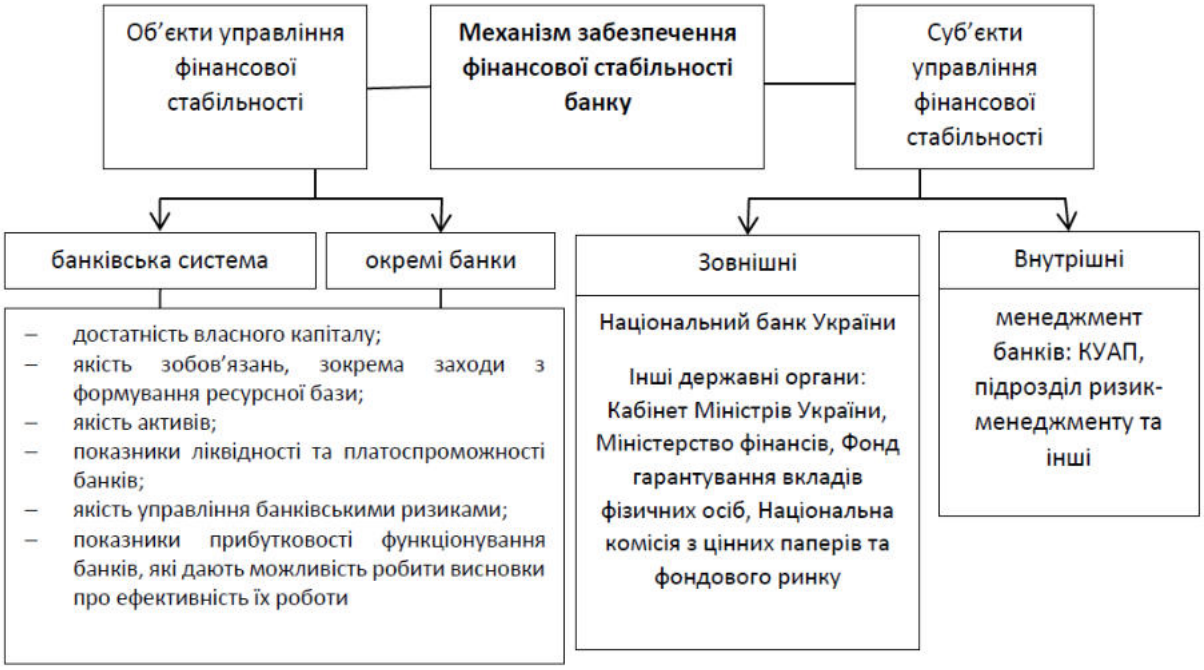


Рис. 1.3. Об'єкти та суб'єкти механізму забезпечення фінансової стабільності банку*

* Джерело: [42].

Механізми управління фінансовою стійкістю банківських установ включають такі методи (рис. 1.4.).



Рис. 1.4. Методи, які використовуються для управління фінансовою стійкістю банківських установ [42].

Аналіз ключових детермінант стійкості банку дає змогу встановити причинно-наслідковий зв'язок між різними аспектами банківської діяльності та функціонуванням банківської системи в цілому. Це дає змогу оперативно оцінювати рівень фінансової стійкості банку та зміни фінансових показників, що впливають на стабільність банківської системи, і приймати ефективні управлінські рішення щодо їх підвищення.

Оцінювання та регулювання фінансової стійкості банківських установ здійснюється з використанням різних методологічних підходів і методик. Існує два основні напрями оцінки та регулювання фінансової стійкості банківських установ: - саморегулювання (внутрішнє регулювання) або самооцінка - пряме регулювання (зовнішнє регулювання) або обов'язкова оцінка [17].

Внутрішнє регулювання (саморегулювання) спрямоване на підтримання поточної та операційної фінансової стабільності шляхом використання інструментів управління ризиками, платоспроможністю, ліквідністю, прибутковістю, прибутковістю, капіталом, активами і пасивами банківських установ.

Крім внутрішніх інструментів управління фінансовою стабільністю, важливу роль у цьому процесі відіграють і зовнішні інструменти регулювання.

Зовнішнє регулювання банківської діяльності здійснюється за допомогою прямих і непрямих засобів впливу з метою забезпечення фінансової стабільності банків і банківської системи в цілому. Це завдання покладено на Національний банк України. Ключовими елементами є вплив грошово-кредитної політики Центрального банку, встановлення обов'язкових економічних нормативів для банків, вимоги до створення страхових і резервних фондів, ліцензування, аудит і прозорість фінансової звітності банків, а також заходи з реструктуризації та реорганізації проблемних банків [17].

Суть контролю полягає у перевірці відповідності фактичних результатів плановим показникам з метою забезпечення стабільного фінансового становища банку. Ефективний контроль рівня стійкості банківської установи передбачає дотримання всіх етапів цього процесу (попередній, поточний і подальший контроль).

Таким чином, механізм управління та забезпечення фінансової стійкості банківських установ містить у собі сукупність інструментів і методів, спрямованих на підвищення фінансової стійкості як окремих банків, так і банківської системи в цілому. Ефективне функціонування цього механізму забезпечує досягнення як тактичних, так і стратегічних цілей, пов'язаних з високою стійкістю банків і підтриманням фінансової стабільності банківської системи.

Основним механізмом управління фінансовою стабільністю банківських установ є система інструментів управління, банківського контролю та відповідних контрольних заходів на макро- і мікрорівнях. (рис. 1.5).

Для забезпечення та посилення фінансової стійкості банку менеджмент має виконати такі завдання:

– здійснювати щоденний контроль за дотриманням банком та його підрозділами обов’язкових економічних нормативів, визначених Національним банком України;

– перевіряти стан та своєчасність виконання графіку і сум відрахувань до обов’язкових резервів;

– аналізувати динаміку змін ресурсів, оборотність активів і коливання в діловій активності банку;

– оцінювати структуру активів і пасивів балансу з урахуванням часового чинника та обсягів за кожною статтею;

– виявляти закономірності та тенденції, а також на їх основі розробляти шляхи підвищення фінансової стійкості [41].

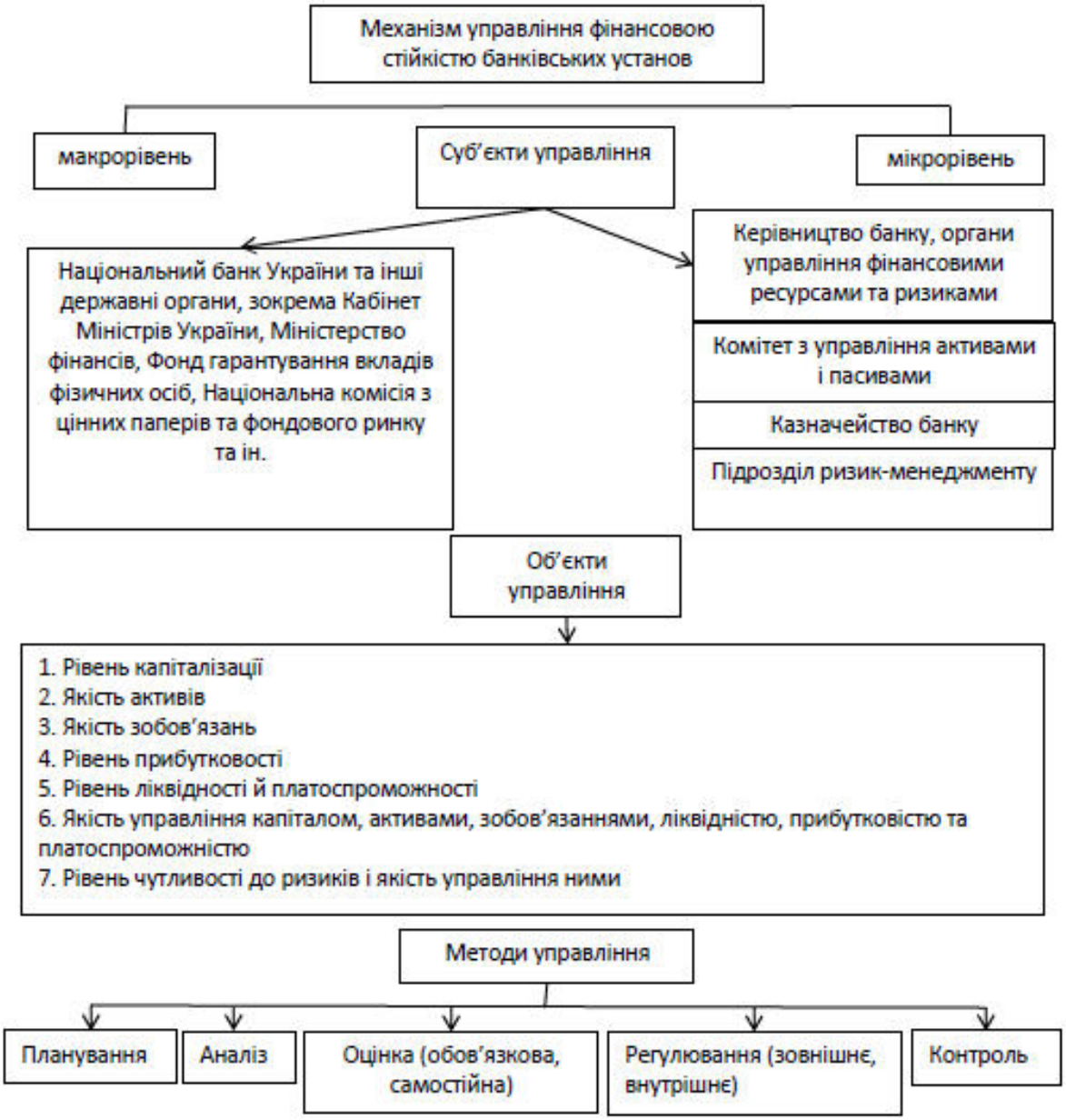


Рис. 1.5.. Механізм управління фінансовою стабільністю банків*

* Джерело: побудовано на основі [42].

Сьогодні стабільне функціонування банківської системи ґрунтується на фінансовій стійкості окремих банків. Питання зміцнення фінансової стійкості банків набуває особливої актуальності.

Для розв'язання цього завдання необхідно створити ефективні механізми забезпечення фінансової стійкості банків і банківської системи в цілому.

Ефективне функціонування цих механізмів управління фінансовою стійкістю банківських установ шляхом координації управлінських рішень і

забезпечення належного співвідношення між усіма компонентами дає змогу досягати стратегічних і тактичних фінансових цілей кожного банку.

Це сприяє підвищенню прибутковості, зниженню ризиків, ефективному контролю та підтримці адекватного рівня ліквідності й платоспроможності, що зрештою позитивно позначається на фінансовій стабільності банків і банківської системи в цілому.

Система управління фінансовою стійкістю банків складається з двох рівнів: макрорівня і мікрорівня.

В умовах війни, економічної та політичної нестабільності й недосконалості законодавства особливої важливості набуває забезпечення стабільного розвитку банківського сектору та фінансової стійкості окремих банків. Для цього необхідно оцінити роботу банків і виявити причини погіршення їхнього фінансового становища, щоб зберегти їхню стійкість і забезпечити стабільність банківської системи в цілому. Це важливо для зміцнення соціального відтворення та економічного зростання, а також для підвищення інвестиційної привабливості країни.

Фінансова стійкість банку визначається його здатністю підтримувати стабільне фінансове становище протягом тривалого часу. Іншими словами, ефективне управління ресурсами банку може запобігти перебоям в економічній діяльності. Фінансова стабільність банків має вирішальне значення для стабільності банківської системи в цілому.

Управління фінансовою стійкістю банку передбачає об'єктивну оцінку поточного і майбутнього стану банку та прийняття управлінських рішень, спрямованих на забезпечення цієї стійкості. Це може бути організовано в рамках комплексного механізму і є практичною формою підтримки фінансової стійкості банків.

Механізми управління фінансовою стабільністю банківської системи - це сукупність інструментів, методів та заходів, що використовуються центральними банками, регуляторами та самими банківськими установами для забезпечення стабільності та надійності банківської системи. Ці

механізми спрямовані на виявлення, оцінку, запобігання та мінімізацію фінансових ризиків; підтримання довіри вкладників; забезпечення ліквідності та достатності капіталу банків; забезпечення ефективного функціонування платіжних та розрахункових систем. Процес контролю використовує такі методи, як планування, аналіз, оцінка та регулювання ключових елементів і управління фінансовою стійкістю банку. Результати цього процесу відображають надійність, стабільний розвиток і стійкість банківських установ.

Фінансова стабільність банківської системи визначає здатність країни забезпечувати необхідними банківськими ресурсами свій соціально-економічний розвиток. Тому важливим є розвиток науково-методичних підходів до оцінки фінансової стабільності банківської системи. Серед подальших завдань дослідження - систематизація досвіду вітчизняних та міжнародних методик оцінки фінансової стійкості банківської системи, виявлення сильних та слабких сторін існуючих методик та узагальнення сучасних тенденцій щодо забезпечення стабільної роботи банківської системи України.

РОЗДІЛ 2.
АНАЛІЗ ІНСТРУМЕНТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Оцінка стійкості банківської системи України в умовах воєнного стану

Стійкість української банківської системи неодноразово підтверджувалася у складні періоди розвитку місцевої та світової економіки, зокрема у 2004, 2008 та 2014 роках. Однак виклики, спричинені військовим вторгненням російської федерації, створили нові проблеми для української фінансової системи.

Банківська система має стратегічне значення, оскільки впливає на всі аспекти життя країни. Сьогодні можна сказати, що банківська система досить стійко відреагувала на перші «шокові» дні військових дій, зберігши керованість та відносну безперервність платіжної системи.

Однак сектору все ще загрожує низка викликів та ризиків геополітичного, демографічного та макроекономічного характеру, які є важливою темою для наукових та практичних досліджень експертів.

Підсумовуючи теоретичну роботу, представлену в кожній статті щодо визначення поняття «стійкість банківської системи», можна сказати, що «стійкість банківської системи» - це здатність банківської системи протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, а також здатність банківської системи швидко відновлювати стабільність і утримувати рівень ризиків у прийнятних межах [2; 36]

«Для забезпечення стійкості вітчизняної банківської системи Національним банком України розроблено ряд нормативів, невиконання яких є певним сигналом для втрати ліквідності і платоспроможності банків. Серед таких нормативів визначено:

– норматив Н1, який вказує на те, що розмір регулятивного капіталу не може бути нижчим від 200 млн грн;

– норматив Н2 регулює частку регулятивного капіталу банку на рівні не менше 10%;

– норматив Н3 окреслює частку основного капіталу на рівні не менше 7%;

– норматив Н6 визначає рівень короткострокової ліквідності на рівні не менше 60%;

– норматив Н7 вказує на максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента не більше 25%;

– норматив Н8 встановлює розмір великих кредитних ризиків на рівні не більше 8-кратної величини регулятивного капіталу;

– норматив Н9 визначає максимальний розмір кредитного ризику за операціями банку з пов'язаними особами на рівні не більше 25%;

– норматив Н11 встановлює обсяг інвестування в цінні папери на рівні не більше 15%;

– норматив Н12 вказує на загальний обсяг інвестування в розмірі не більше 60%» [30].

Однак міжнародна практика оцінки стійкості банківської системи базується на методології, розробленій Міжнародним валютним фондом (МВФ). Ця методологія використовує уніфікований набір показників для оцінки стійкості банківської системи (табл. 2.1.).

Дані, наведені в табл.2.1, свідчать, що українська банківська система успішно протистояла кризі, спричиненій конфліктом, і змогла покращити низку показників фінансової стабільності, починаючи з ІІІ кварталу 2022 року. Однак проблема зростання частки непрацюючих кредитів залишається актуальною, і одним із головних завдань НБУ є її зменшення.

Як показують дані табл. 2.2, показники фінансової стійкості української банківської системи в цілому здатні підтримувати рівень не нижчий, ніж в

інших європейських країнах. Однак, як зазначалося вище, коефіцієнт непрацюючих кредитів в Україні є дуже високим і потребує зменшення.

Таблиця 2.1.

«Рівень основних індикаторів фінансової стійкості України за даними Міжнародного валютного фонду протягом IV кварталу 2021 – II кварталу 2023 року*

Індикатор фінансової стійкості	IV кв. 2021	I кв. 2022	II кв. 2022	III кв. 2022	IV кв. 2022	I кв. 2023	II кв. 2023
Співвідношення регулятивного капіталу до зважених ризикових активів (ІФС 1)	18,0	18,0	17,2	18,9	19,7	20,8	23,8
Співвідношення регулятивного капіталу 1-го рівня до зважених ризикових активів (ІФС 2)	12,0	11,7	11,4	12,8	13,1	13,4	14,5
Співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу (ІФС 3)	13,8	11,8	18,9	24,5	34,4	32,0	27,4
Співвідношення капіталу 1-го рівня до активів (ІФС 4)	6,9	7,0	6,4	6,3	5,8	5,7	5,7
Співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів (ІФС 5)	31,7	27,1	29,7	33,6	38,1	38,8	38,9
Концентрація кредитів за видами економічної діяльності (ІФС 6)	69,4	66,2	68,2	67,7	66,8	65,9	65,4
Резерви під недіючі кредити (ІФС 7)	91,6	91,6	88,7	87,2	83,2	83,8	84,2
Норма прибутку на активи (ІФС 8)	4,5	0,0	-0,4	0,7	1,5	6,7	6,4
Норма прибутку на капітал (ІФС 9)	35,0	-0,3	-4,8	4,1	11,0	58,4	55,9
Співвідношення процентної маржі до валового доходу (ІФС 10)	53,1	57,0	55,3	50,7	52,1	56,4	57,9
Співвідношення непроцентних витрат до валових доходів (ІФС 11)	61,2	63,0	55,1	47,6	48,5	45,6	48,2
Частка ліквідних активів у загальній вартості активів (ІФС 12)	69,2	68,5	68,0	71,1	-	-	-
Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань (ІФС 13)	89,1	88,2	85,9	88,8	-	-	-
Співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу (ІФС 14)	30,7	34,2	34,4	43,7	45,6	49,8	42,2
Коефіцієнт покриття ліквідності (ІФС 15)	-	-	-	-	298,8	332,2	311,2
Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (ІФС 16)	-	-	-	-	164,6	175,1	192,9

*Джерело: складено за даними» [8]

Водночас коефіцієнт покриття ліквідності та коефіцієнт чистого стабільного фінансування є одними з найвищих серед країн, обраних для порівняння. Дані Міжнародного валютного фонду (МВФ) щодо частки ліквідних активів України у загальних активах та частки ліквідних активів у короткострокових зобов'язаннях після 4 кварталу 2022 року недоступні.

Однак аналіз даних за перші три повоєнні квартали дозволяє зробити висновок, що цей показник також є найвищим в Україні.

Таблиця 2.2.

«Рівень основних індикаторів фінансової стійкості окремих країн Європи за даними Міжнародного валютного фонду за II квартал 2023 року*

Індикатор фінансової стійкості	Україна	Бельгія	Болгарія	Кіпр	Чехія	Данія	Естонія	Франція	Німеччина	Польща
ІФС 1	23,8	19,9	21,3	21,7	20,2	22,7	22,4	20,0	19,3	18,6
ІФС 2	14,5	18,1	20,3	19,3	19,5	20,2	21,6	17,4	17,2	16,5
ІФС 3	27,4	10,8	12,5	21,5	8,5	4,0	0,3	10,7	17,5	5,2
ІФС 4	5,7	3,9	9,8	6,7	6,1	5,1	9,5	5,3	6,8	6,2
ІФС 5	38,9	1,8	4,1	7,2	1,4	1,0	0,8	2,0	1,3	2,4
ІФС 6	65,4	-	-	-	63,2	75,7	108,3	-	51,6	0,0
ІФС 7	84,2	43,9	50,2	45,4	52,0	71,7	93,7	46,5	-78,7	75,0
ІФС 8	6,4	0,8	2,1	2,1	1,3	0,9	2,6	0,5	-	0,8
ІФС 9	55,9	8,7	17,7	25,6	13,9	12,2	20,0	6,7	-	6,1
ІФС 10	57,9	48,3	60,5	62,1	65,8	55,4	75,2	29,6	48,7	73,5
ІФС 11	48,2	74,4	48,8	76,9	53,4	52,5	41,8	69,4	66,1	65,0
ІФС 12	-	13,7	30,6	43,9	28,5	14,8	24,0	17,1	17,9	20,7
ІФС 13	-	23,3	40,0	47,5	37,8	52,8	27,1	23,0	33,9	45,2
ІФС 15	311,2	158,4	238,1	317,6	191,6	200,0	166,4	155,7	156,4	179,9
ІФС 16	192,9	130,8	159,1	-	168,0	137,3	139,5	116,2	80,6	145,8

*Джерело: складено за даними» [8].

Фінансовий стан банківського сектору залежить від різних внутрішніх і зовнішніх факторів. Хоча важко врахувати вплив усіх факторів, загальну тенденцію стресу вимірюють за допомогою Індексу фінансового стресу.

Цей індекс коливається від 0 (відсутність стресу) до 1 (максимальний стрес) і відображає рівень стресу у фінансовій системі. Індекс має певні недоліки, наприклад, обмежену здатність прогнозувати майбутні ризики, але він також має і переваги.

Таким чином, можна оцінити глибину та тривалість волатильності, проаналізувати динаміку в ретроспективі, визначити масштаб кризових явищ у фінансовій системі та оцінити ефективність вжитих антикризових заходів. Дивлячись на рівень індексу фінансового стресу з 2010 року (рис. 2.1), можна побачити, що навіть повномасштабне вторгнення Росії не призвело до максимального значення: 0,58 25 лютого 2022 року, 0,8 4 березня 2022 року та 0,13 31 липня 2023 року.

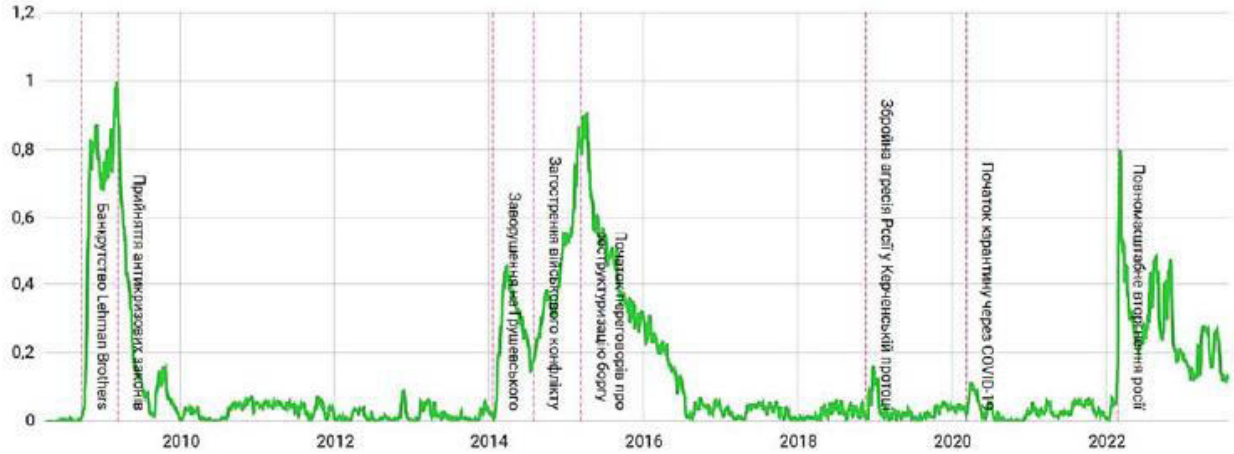


Рис. 2.1. Рівень індексу фінансового стресу в Україні за період 2010 – 31.07.2023*

*Джерело: [32]

Таким чином, можна зробити висновок, що заходи, вжиті НБУ та Радою Міністрів для стабілізації банківської системи з початку конфлікту, були ефективними.

Національний інститут стратегічних досліджень регулярно публікує огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні, серед яких можна виокремити найбільш важливі механізми регулювання:

– зниження облікової ставки з 25% до 22% (станом на кінець серпня 2023 року);

– скасування обмежень на встановлення валютного курсу;

– тимчасове зменшення ліміту на зняття готівки за кордоном з гривневих рахунків, відкритих у банках-резидентах;

– скасування широких митних пільг, введених на початку військових дій;

– використання коштів від військових облігацій та ресурсів Національного банку з додатковим залученням кредитів від міжнародних фінансових організацій, а також двосторонніх кредитів і грантів;

– удосконалення механізму обов’язкового резервування залучених банками коштів;

– пом’якшення ряду валютних обмежень при одночасному лімітуванні непродуктивного відтоку капіталу;

– затвердження Концепції відкритого банкінгу[25].

«Національним банком України також затверджено Правила здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України у 2023 році, за якими таку оцінку планується проводити у три етапи:

1) оцінка якості активів та наявності достатнього забезпечення за кредитними операціями, контроль за оцінкою заставного майна, достовірністю розрахунків нормативів достатності капіталу;

2) застосування оцінок, отриманих на попередньому етапі до тих активів та кредитних операцій, які не увійшли у вибірку;

3) оцінка показників діяльності банку за основним механізмом та визначення необхідних нормативів достатності капіталу.

Сукупність чистих активів банків, які проходитимуть зазначену вище оцінку становить понад 90% усіх активів банківської системи» [31].

Аналіз стійкості банківської системи України в умовах воєнного стану підтверджує ефективність заходів НБУ та дає підстави очікувати на подальші позитивні тенденції щодо зменшення впливу військових ризиків на фінансову систему та національну економіку в цілому.

Політика незначного, але поступового зниження облікової ставки спрямована на стимулювання кредитної активності банків через зниження вартості залучених коштів та дохідності державних облігацій.

Іншим важливим кроком є запровадження відкритого банкінгу, що має на меті гармонізувати вітчизняний ринок платіжних послуг з міжнародними стандартами.

Однак регуляторам слід звернути особливу увагу на заходи, спрямовані на зменшення обсягів непрацюючих кредитів, запровадивши своєчасні та надійні механізми оцінки кредитних ризиків та надавши банкам можливість швидко реструктуризувати непрацюючі кредити.

2.2. Аналіз інструментів регулювання банківської системи в Україні: сучасний стан

Банківське регулювання - це різні методи та інструменти, що використовуються державою для контролю за діяльністю банків та забезпечення реалізації грошово-кредитної політики, включаючи нагляд за дотриманням банками встановлених вимог. Банківське регулювання є важливою складовою фінансової системи будь-якої країни.

Основною метою банківського регулювання є стабілізація банківської системи та зменшення економічних ризиків. Таке регулювання необхідне для:

1) захист інтересів вкладників: регулювання забезпечує стабільність банків та їхню здатність повертати кошти клієнтів на вимогу;

2) забезпечення фінансової стабільності: метою регулювання є контроль за ризиками, які беруть на себе банки, та забезпечення достатньої ліквідності та капіталу в банківській системі, тим самим зменшуючи ризики для економіки шляхом контролю за ризиками, які беруть на себе банки, та забезпечення достатньої ліквідності та капіталу в банківській системі. В Україні перед Центральним банком України стоять завдання:

3) підтримання фінансової стабільності;

4) забезпечення ефективності та конкурентоспроможності;

5) забезпечення належного функціонування фінансової системи: регулювання сприяє забезпеченню достатньої ліквідності та кредитування економіки і доступу до фінансових ресурсів для бізнесу та домогосподарств;

6) запобігання економічним кризам та загрозам національній безпеці: надмірно ризикована та непрозора діяльність банків може мати серйозні економічні наслідки.

Банківське регулювання необхідне для підтримки стабільності банківської системи та економіки в цілому. Це досягається шляхом контролю ризиків, забезпечення ліквідності та капіталу, захисту інтересів клієнтів та запобігання фінансовим злочинам.

«Основну мету регулювання банківської діяльності викладено у Законі України «Про банки і банківську діяльність» – це правове забезпечення стабільного розвитку і діяльності банків України та створення належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, забезпечення захисту інтересів вкладників і клієнтів банків, створення сприятливих умов для розвитку економіки України та підтримки вітчизняного товаровиробника» [28].

Інструменти банківського регулювання - це сукупність заходів, що застосовуються державними органами для забезпечення стабільності та ефективності банківської системи і захисту інтересів вкладників. Ці заходи можна поділити на захисні та превентивні.

Превентивні або захисні заходи спрямовані на підвищення довіри вкладників і застосовуються у разі виникнення загрози. Ці заходи включають функціонування фондів гарантування вкладів, формування банками резервів на покриття збитків та рефінансування банків.

Запобіжні заходи спрямовані на обмеження доступу до банківських послуг шляхом запровадження нормативно-правових актів, обмежень на здійснення банківської діяльності, вимог до розміру та структури капіталу і диверсифікації ризиків. Необхідно також забезпечити ефективність превентивних заходів.

Інструменти банківського регулювання також можна поділити на дві групи: інструменти фінансового регулювання та інструменти банківського нагляду. Ці інструменти тісно пов'язані між собою і взаємодіють один з одним, але кожну групу можна також розглядати окремо. Інструменти нагляду включають процедури виходу банків на ринок, контроль за дотриманням економічних нормативів, встановлення резервних вимог та операції рефінансування центрального банку.

Одним з найважливіших регуляторних інструментів є регулювання резервних вимог. Уряд встановлює мінімальний рівень резервів, які банки

повинні депонувати в центральному банку. Це забезпечує ліквідність банків і допомагає знизити ризик неплатоспроможності.

«Станом на лютий 2023 року норматив обов'язкового резервування за коштами на вимогу та коштами на поточних рахунках становив збільшилися з 5% до 10% за коштами у національній валюті та з 15% до 20% за коштами в іноземній валюті. За строковими коштами на рахунках юридичних та фізичних осіб норматив обов'язкового резервування в національній валюті залишиться на рівні 0%, а в іноземній – на рівні 10%» [23].

Рисунок 2.2 показує, що резервні вимоги банків поступово зростали з 44,3 млрд грн на початку 2017 року до 69,4 млрд грн наприкінці 2022 року; у лютому 2023 року завдяки підвищенню резервних вимог резерви зросли на 107% до 144 млрд грн.

Підвищення резервних вимог до українських банків може призвести до наступних наслідків

- зниження ліквідності банків, оскільки значна частина їхніх коштів буде заморожена у вигляді резервів;

- зниження прибутковості банків, оскільки вони не зможуть використовувати ці кошти для кредитування та інвестування;

- зниження прибутковості банків;

- оскільки ці кошти більше не можуть бути використані для кредитування та інвестування, прибутковість буде обмежена;

- зниження інфляції: резерви зменшують кількість грошей в обігу і обмежують здатність банків видавати нові кредити;

- стабільність банку підвищується, оскільки з'являється більше коштів для покриття можливих збитків і знижується ризик банкрутства.

Наступним елементом банківського регулювання є встановлення Національним банком України (НБУ) економічних нормативів для забезпечення стабільності та безпеки банківської системи. Нормативи адекватності капіталу (Н2 та Н3) встановлюють мінімальний рівень капіталу

для банків під ризикові активи і є основними економічними нормативами, які забезпечують стійкість та хеджування банків.

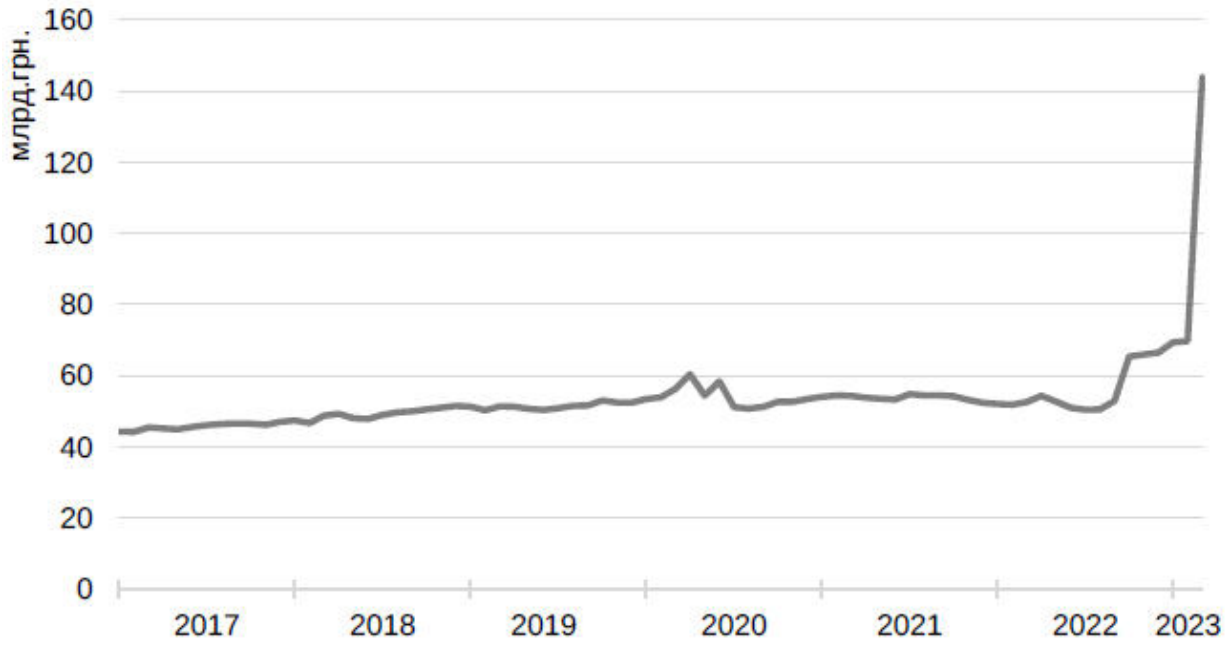


Рис. 2.2. Динаміка обов'язкових резервів банків України 2017–2022 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [25]

Як показано в Табл. 2.1, середні економічні нормативи для банківського сектору відповідають або перебувають у визначених межах.

Капітал банку повинен включати елементи з різним рівнем ліквідності та ризику. Наприклад, складові капіталу можна поділити на загальний капітал, додатковий капітал та резерви. Для забезпечення стабільності банку та захисту коштів вкладників НБУ встановлює ліміти на рівень ризикових активів, які можуть бути покриті за рахунок капіталу банку.

«НБУ встановлює мінімальний розмір регулятивного капіталу для банків, що залежить від рівня ризиків, з якими працює банк. У 2020 році НБУ знизив вимоги до мінімального розміру регулятивного капіталу банків з 500 млн грн до 200 млн грн» [22].

Як показано в Табл. 2.1, регулятивний капітал українських банків продовжував зростати протягом останніх п'яти років, збільшившись на 86,1

млрд грн. Однією з основних причин такого зростання є зміни в регуляторному середовищі, зумовлені розвитком української фінансової системи та вимогами міжнародних стандартів.

Таблиця 2.1.

Динаміка банківських нормативів України 2019–2023 рр.*

Норматив		За станом на					Зміна 2019 до 2023	
		01.01. 2019	01.01. 2020	01.01. 2021	01.01. 2022	01.01. 2023	абс.	%
Н1	Регулятивний капітал (млн грн)	124 984,7	150 313,8	182 283,6	211 742,3	211 091,1	86 106,4	0,69 п.п
Н2	Норматив достатності регулятивного капіталу (не менше 10%)	16,52	19,66	21,98	18,01	19,68	3,2 п.п	0,19 п.п
Н3	Норматив достатності основного капіталу (не менше 7%)	10,43	13,50	15,67	11,99	13,12	2,7 п.п	0,26 п.п
Н7	Норматив макс. розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25%)	19,26	17,61	19,14	18,60	17,80	-1,5	-0,08 п.п
Н8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	192,41	105,00	87,39	72,35	86,33	-106,1 п.п	-0,55 п.п
Н9	Норматив макс. розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами (не більше 25%)	9,87	7,02	4,10	3,71	2,81	-7,1 п.п	-0,72 п.п
Н11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15%)	0,0005	0,0002	0,0002	0,0005	0,0000	0,0 п.п	-1 п.п
Н12	Норматив загальної суми інвестування (не більше 60%)	0,15	0,13	0,10	0,17	0,02	-0,1 п.п	-0,87 п.п

*Джерело: створено на основі [21]

Зокрема, відповідно до вимог Базельського комітету з банківського нагляду, українські банки повинні мати достатній рівень регулятивного капіталу для забезпечення стійкості фінансової системи в умовах стресу.

Іншими факторами, що сприяють підвищенню регулятивного капіталу українських банків, є - Розвиток банківського ринку: зі зростанням конкуренції на банківському ринку важливо забезпечити надійність та стійкість фінансових установ; - Збільшення обсягів кредитування: вищий рівень капіталу необхідний через зростання ризику збитків внаслідок збільшення обсягів кредитування; - Регуляторні зміни: Регуляторні зміни можуть вимагати вищого рівня регулятивного капіталу для забезпечення стабільності фінансової системи та захисту інтересів клієнтів.

НБУ також здійснює регулювання банківської діяльності за допомогою макропруденційної політики, спрямованої на запобігання виникненню та прояву системних ризиків у фінансовому секторі та підвищення його стійкості. Фінансова стабільність є головною метою макропруденційної політики. Хоча системний ризик неможливо повністю усунути, вона спрямована на запобігання його виникненню та мінімізацію його впливу. Різноманітні інструменти макропруденційної політики використовуються в Україні з 2000-х років, коли було запроваджено банківське регулювання, зокрема регулятивний капітал відповідно до вимог Базеля I.

У Табл. 2.2 наведено найбільш поширені та ефективні інструменти макропруденційної політики, що використовуються в міжнародній практиці, а також те, чи застосовувалися вони в Україні.

«У 2020 році НБУ планував запровадити нові макропруденційні інструменти, але пандемія коронавірусу відтермінувала це на майбутнє. Це стосується буферу консервації капіталу та буферу системної важливості. У березні 2021 року до переліку запроваджених у 2015 р. буферів капіталу (консервації, контрциклічного та системної важливості) було включено буфер системного ризику, який повинен формуватися для пом’якшення впливу нециклічних системних ризиків. Про відновлення формування цих буферів НБУ повинен був повідомити в I кварталі 2022 року, але внаслідок військової агресії росії це не відбулось. Також для контролю за формуванням банками цих буферів НБУ ввів поняття «комбінований буфер капіталу», який

визначатиметься як сукупний розмір установлених для банку буферів капіталу» [24].

Таблиця 2.2.

Інструменти макропруденційної політики і статус їх використання в Україні*

Вид інструменту	Статус використання в Україні		
	Так	Ні	Частково
Обмеження на відкриті валютні позиції	+		
Контрциклічний буфер (0-2,5)			+
Буфер системного ризику (до 3%)			+
Буфер консервації капіталу 2,5%			+
Буфери ліквідності		+	
Буфер системної важливості до 2%	+		
Коефіцієнт покриття ліквідністю (liquidity coverage ratio, LCR)	+		
Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (net stable funding ratio, NSFR)	+		
Коефіцієнти співвідношення загальної суми кредиту та доходу (debt-to-income ratio, DTI)			+
Коефіцієнти LTV (loan-to-value ratio)			+
Стрес-тестування	+		

*Джерело: створено на основі [16; 39]

«Контрциклічний буфер капіталу потрібний у період кредитної експансії, він зменшується або скасовується в періоди економічного спаду. Залежно від фази економічного циклу може коливатися від 0–2,5%. Основний фактор для реалізації чи деактивації буфера – розрив між темпами зростання обсягів кредитів та ВВП» [39].

«Буфер консервації капіталу створює запас капіталу в нестресовий період понад мінімальні обов'язкові вимоги для покриття можливих витрат на підтримку кредитування в період спаду. Таким чином знижується проциклічність кредитування. Банки повинні були поетапно формувати його з початку 2020 року в розмірі 0,625% від основного капіталу з поступовим його збільшенням до 2023 р. до рівня 2,5%» [24].

Однак через пандемію COVID-19 ухвалення рішення було відкладено, але наразі НБУ не виключає можливості запровадження буферу до кінця 2023

року. Таке рішення видається логічним Це пов'язано з тим, що в нинішніх умовах невизначеності в економіці недоцільно запроваджувати додаткові вимоги до капіталу банків, оскільки для цього немає достатнього обсягу коштів.

Буферні резерви для системно важливих фінансових установ допомагають таким банкам краще поглинати збитки та зменшувати ймовірність і масштаби кризи. Стандарт набуде чинності у 2021 році, до цього часу системно важливі банки повинні будуть накопичити необхідний буфер капіталу. Розмір буферу системної важливості визначатиметься системною важливістю банку, і, незважаючи на тимчасове відтермінування вимоги щодо буферу капіталу у 2022-2023 роках через військові дії в Україні, НБУ рекомендує банкам підтримувати достатній рівень капіталу для забезпечення своєї стабільності. Він радить їм формувати резерви.

«У 2021 році НБУ запровадив буфер системного ризику. Його мета - створити додатковий запас капіталу для зменшення вразливості до довгострокового антициклічного системного ризику. Якщо банк підпадає під дію як буфера системної суттєвості, так і буфера системного ризику, він зобов'язаний дотримуватися більшого з цих двох нормативів. Буфер системного ризику визначається як діапазон 0-3%» [24].

Важливим кроком у забезпеченні фінансової стабільності СВБ стало запровадження нового міжнародно визнаного показника короткострокової ліквідності - коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR). Цей коефіцієнт відображає частку ліквідних активів банку, необхідну для покриття незапланованого відтоку коштів протягом 30 днів у разі настання кризи [29].

«У зв’язку із переходом банків до розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) було скасовано економічні нормативи миттєвої ліквідності (Н4) та поточної ліквідності (Н5) з 2 вересня 2019 року. Коефіцієнт LCR розраховується як відношення високоякісних ліквідних активів до чистого відтоку грошових активів протягом 30 днів та має перевищувати 100%» [35].

Запровадження LCR дозволило банкам ефективніше управляти ризиком ліквідності. Коефіцієнт дозволяє банкам застрахуватися від відтоку капіталу та створити додатковий запас міцності для забезпечення стабільної роботи, особливо в процесі кредитування.

Як показано на Рис.2.3, LCR всіх системно важливих банків перевищував 100% протягом останніх трьох років. Ця тенденція є позитивною, оскільки всі системно важливі банки мають необхідну ліквідність..

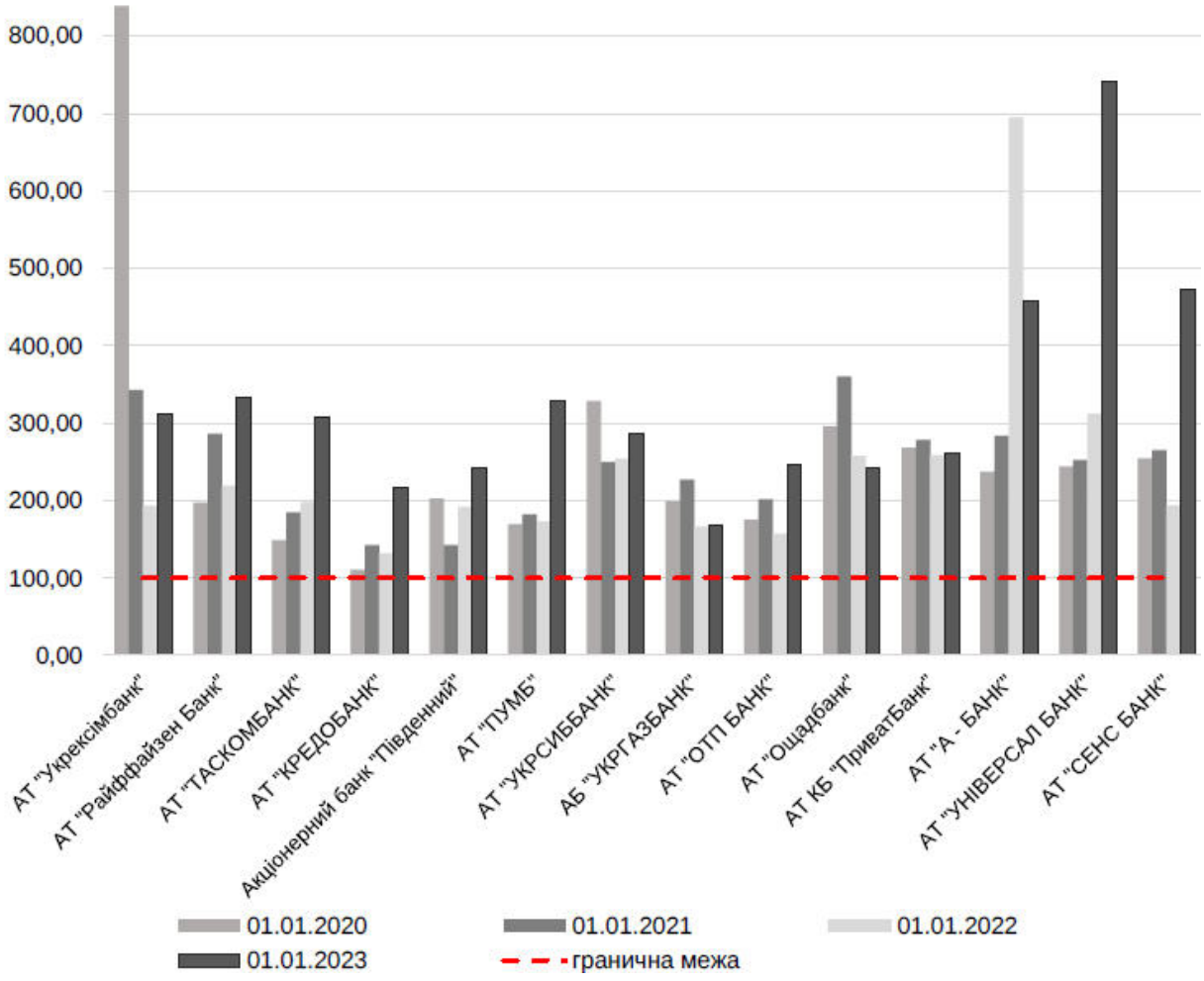


Рис. 2.3. Динаміка LCR системно важливих банків України за 2020–2023 рр.*

*Джерело: побудовано автором на основі [21].

До можливих причин змін показника LCR банку належать:

– зміни в активності банку: коливання обсягів активів, термінів погашення позик чи зобов'язань можуть впливати на значення LCR;

– зміни на ринку: негативні коливання на фінансових ринках можуть спричинити додаткові витрати на погашення зобов'язань або збільшення резервів готівки, що відобразиться на LCR;

– зміни в регуляторній політиці щодо ліквідності банку;

– зміни в структурі зобов'язань: зміни у складі зобов'язань, такі як коливання обсягів депозитів чи кредитів, можуть вплинути на LCR;

– зміни в управлінні ризиками: недосконале управління ризиками може призвести до зниження ліквідності банку, що негативно позначиться на показнику LCR.

«Іншим елементом забезпечення банків довгостроковою ліквідністю стало введення нового макропруденційного нормативу – NSFR (Net Stable Funding Ratio), що впроваджений НБУ з лютого 2020 року» [4].

Норматив NSFR визначає мінімальний рівень ліквідності, необхідний банку протягом року, і розраховується за відповідною формулою. Він необхідний для того, щоб зменшити залежність банку від короткострокового фондування і водночас створити необхідні умови для залучення довгострокових депозитів. Для визначення потреби в стабільному фінансуванні до різних категорій активів і пасивів банку застосовуються певні вагові коефіцієнти.

Наприклад, якщо банк фокусується на довгострокових кредитах, він встановить високу ставку через потребу в стабільному фінансуванні.

Банки повинні розробити стратегію управління ліквідністю для забезпечення адекватної ліквідності та дотримання вимог LCR. Ця стратегія повинна охоплювати різні сценарії можливих втрат ліквідності та заходи, яких необхідно вжити в кожному випадку. Важливо також регулярно контролювати рівень ліквідності та забезпечувати наявність достатнього обсягу ліквідних активів. Банки повинні оцінювати швидкість, з якою ліквідні активи можуть бути конвертовані в готівку в разі потреби. Там, де це

можливо, слід розробити план поповнення ліквідності, включаючи джерела ліквідності та заходи, яких слід вжити для залучення ліквідності у випадку її нестачі.

Іншим важливим показником для моніторингу банківської ліквідності є співвідношення кредитів до депозитів (LDR), яке показує здатність банку покривати свої овердрафти та виплати клієнтам.

LDR важливий для оцінки фінансової стійкості банку, оскільки він показує, якою мірою банк покладається на зовнішні кошти, такі як депозити клієнтів, при наданні кредитів. Високий показник LDR може свідчити про високу залежність від позикових коштів і підвищувати вразливість банку у випадку відтоку депозитів. Водночас, низький LDR може свідчити про те, що банк не повністю використовує свій кредитний потенціал, що може обмежити його здатність генерувати прибутки.

Оцінюючи СПВБ, важливо враховувати бізнес-позицію банку, стратегію фінансування та кредитування, а також економічні та фінансові ринкові умови.

Як свідчать дані, наведені на рис. 2.4, співвідношення кредитів до депозитів системно важливих банків України залишається низьким Найменше значення цього показника було зафіксовано для Приватбанку у 2021 та 2023 роках - LDR менше 0,18. Це означає, що на кожні 100 грн депозитів банк надає лише 18 грн кредитів, а решту 72 грн використовує як резерви ліквідності.

Незважаючи на зростання обсягів залучених коштів від населення та бізнесу, державні системно важливі банки намагаються уповільнити темпи зростання кредитування клієнтів. Така тенденція спостерігається в усіх системно важливих банках, де темпи кредитування відстають від обсягів залучених депозитів. Деякі з них наближаються до ситуації, коли сума наданих кредитів дорівнює сумі залучених коштів (LDR = 1,00), що є ризикованою стратегією та може мати негативні наслідки. Більшість СВБ намагались знизити показник LDR у період з 2019 по 2023 роки[20].

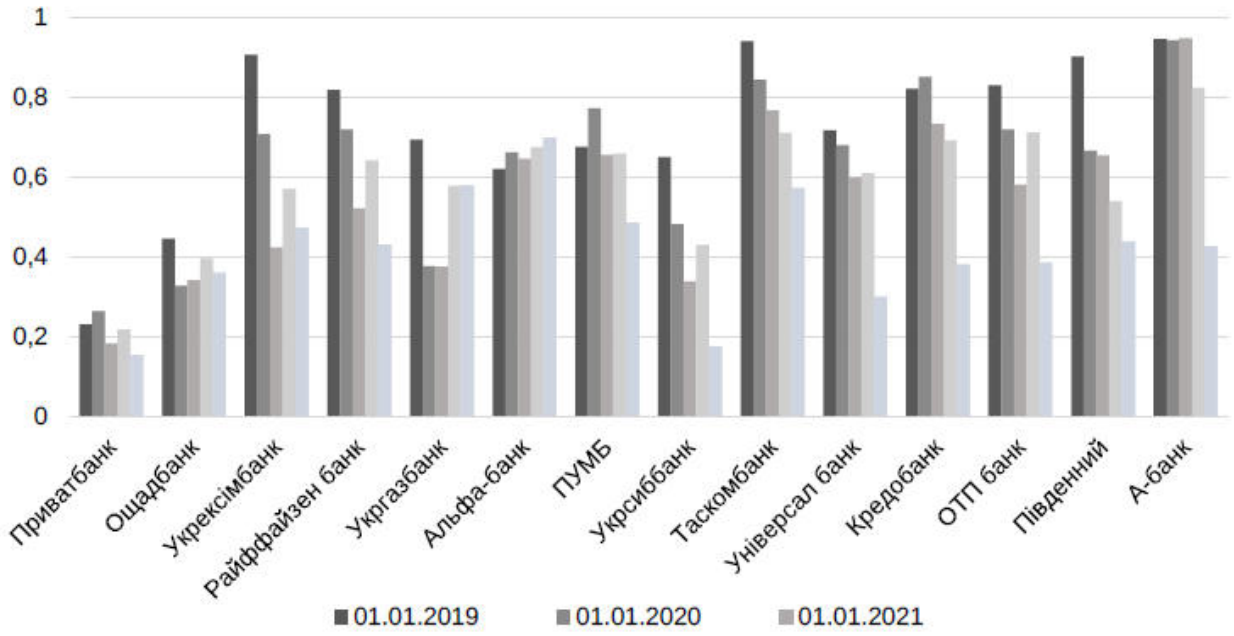


Рис. 2.4. Динаміка показника LDR для СВБУ за 2019–2023 рр.*

*Джерело: створено на основі [21]

Основними інструментами для боротьби з циклічністю та забезпечення стабільності фінансових установ є показники, такі як максимальні ліміти на співвідношення суми кредиту до вартості забезпечення (loan-to-value, LTV) та максимальні ліміти на співвідношення суми боргу до доходу (debt-to-income, DTI).

Хоча українське законодавство не регулює використання коефіцієнтів LTV та DTI і не вимагає від фінансових установ їх застосування, на практиці комерційні банки використовують їх як додаткову гарантію для кредиторів [39]. Оскільки в Україні не існує встановлених стандартів для цих ставок, банки визначають їх самостійно, враховуючи форму, вид і мету кредиту, а також терміни його надання.

В Україні увага зосереджена на використанні макропруденційних інструментів. Широке використання таких методів сприятиме підвищенню фінансової стабільності; особливу роль відіграють правила LCR та NSFR, які допомагають перейти від короткострокового до довгострокового контролю за фінансуванням.

Однак запровадження макропруденційних заходів може спричинити тимчасові труднощі через посилення вимог до достатності капіталу та збільшення потреби банків у додатковому фінансуванні.

Регулятор може також накладати санкції на банки, які не дотримуються регулятивних вимог. Прикладом є ситуація в США в 2018 році, коли Федеральна резервна система наклала штраф на банк Wells Fargo в розмірі 1 мільярда доларів за порушення низки регуляторних норм. Банк створював понад 3,5 мільйона фіктивних банківських рахунків і примушував клієнтів підписувати фальшиві документи без їхнього відома, що порушувало етичні вимоги та норми захисту прав клієнтів.

Штраф у розмірі 1 мільярд доларів США, накладений на Wells Fargo, став найбільшим, який коли-небудь накладався на банк Федеральною резервною системою. Крім того, ФРС обмежила зростання активів банку, поки він не усуне порушення і не виконає регуляторні вимоги.

Цей випадок демонструє, що регулятори мають можливість застосовувати санкції до банків, які не дотримуються регуляторних вимог, що може призвести до значних фінансових втрат і серйозних наслідків для репутації банку.

Банки повинні вжити певних заходів, щоб забезпечити дотримання необхідних нормативів у межах встановлених критеріїв.

По-перше, важливо ефективно управляти ризиками, зокрема кредитними, ліквідності, ринковими та іншими. Банк має розробити чітку стратегію управління ризиками та вжити необхідних заходів для їх мінімізації.

По-друге, банк повинен ефективно управляти своїми активами і пасивами відповідно до встановлених нормативів. Це передбачає здійснення відповідних інвестицій і підтримання належного рівня ліквідності. Банк повинен мати можливість підтримувати достатній рівень капіталу, що дозволить йому відповідати вимогам регуляторів і покривати потенційні

збитки. Крім того, важливо регулярно контролювати рівень ліквідності та забезпечувати необхідний запас ліквідних активів.

Дослідження виявило широкий спектр інструментів регулювання банківської діяльності в Україні, як на макрорівні, так і на мікрорівні. Застосування цих інструментів забезпечує ефективне регулювання банківського сектору. Однак існують певні недоліки в їх використанні, що потребує вдосконалення на основі міжнародного досвіду та передової банківської практики.

Хоча інструменти банківського регулювання мають різні цілі та механізми, всі вони спрямовані на забезпечення стабільності та ефективності банківської системи і захист інтересів вкладників. Національні регулятори використовують різні комбінації цих інструментів, щоб досягти балансу між стабільністю банківської системи та її розвитком та інноваціями.

Таким чином, банківське регулювання є складною та багатогранною категорією. З одного боку, це адміністративна функція, яка реалізує державну політику, а з іншого - управлінська діяльність, яка використовує власні методи, інструменти та способи реалізації.

РОЗДІЛ 3.
СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РЕФОРМУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

За останні роки спосіб функціонування всіх секторів української економіки кардинально змінився: Пандемія COVID-19 та карантинні обмеження 2020-2021 років стали найбільшими загрозами для стабільності фінансової системи, але найбільш руйнівним для економіки стало російське вторгнення 24 лютого 2022 року Найбільш руйнівною для економіки стала війна, яка розпочалася 24 лютого 2022 року через російське вторгнення. Український банківський сектор зазнав значних змін у зв'язку з цими стресовими факторами на фінансових ринках і в країні в цілому, що призвело до впровадження нових рішень, принципів та операційних моделей.

З метою захисту активів клієнтів, забезпечення стабільної роботи банківських систем та протидії зовнішнім загрозам, у тому числі хакерським атакам, банківський сектор впроваджує інноваційні рішення та механізми, які раніше не мали аналогів.

Пандемія призвела до розвитку віртуального банкінгу та доступу до банківських послуг через онлайн-канали. Карантинні обмеження стимулювали інновації в обслуговуванні клієнтів, а взаємодія з віддаленими територіями стала важливою частиною банківських послуг.

Коли почалася справжня окупація, цей процес значно прискорився і став критично необхідним. Банкам довелося змінити свої стратегії та адаптуватися до обмежень, пов'язаних з воєнним станом та авіаударами. Це прискорило діджиталізацію, багато банків скоротили кількість відділень на територіях, що постраждали від конфлікту, і перенесли свої штаб-квартири в безпечніші місця.

Незважаючи на значні інновації та розвиток банківських послуг, все ще є багато громадян, які не знають про нові можливості, що пропонуються банками.

Аналізуючи останні зміни в економіці та банківському секторі, привертає увагу незбалансований розвиток технологічних інновацій та відставання від світових тенденцій. Очевидно, що весь потенціал банківської системи не реалізований.

«Для глибокого аналізу напрямів інноваційного розвитку банківської сфери в Україні, зазначимо сутність інновацій, зафіксовану у вітчизняних нормативно-правових актах.

Так, Законом України "Про інноваційну діяльність" встановлено, що інновації - це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного чи іншого характеру, які суттєво покращують структуру та якість виробництва чи соціальної сфери"» [33].

Дослідження змісту та трактування поняття банківської інновації, опубліковані провідними науковцями в Україні та за кордоном, дозволили сформулювати оригінальне визначення цього терміну.

На нашу думку, банківські інновації - це нова та вдосконалена система нових продуктів, послуг і науково-технічних, організаційних та управлінських фінансових методів, впровадження яких сприяє підвищенню фінансової стійкості, прибутковості та безпеки банківських установ. Вона також допомагає банкам досягати тактичних і стратегічних цілей розвитку та забезпечує основу для подолання негативного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів.

Основною причиною виникнення банківських інновацій є потреби та вимоги клієнтів, постійний рух фінансових ресурсів, розвиток підприємницьких ідей, конкуренція між банками, інформація про новітні банківські технології за кордоном, а також періодичні кризи в банківському

секторі, які стимулюють пошук нових рішень і можливостей для зміцнення фінансової стійкості та безпеки банківських установ (Рис.3.1.).



Рис. 3.1. Ознаки банківських інновацій за ідентифікатором*

*Джерело: [33 ; 56; 44].

«Відповідно до Положення міжнародних стандартів, банківські інновації можна поділити на: продуктові, процесні, маркетингові та організаційні» [59].

Україна, як і багато інших країн світу, прагне до подальшого розвитку та впровадження новітніх технологій у банківському секторі. Спостереження за світовими тенденціями у сфері інновацій, епідемії та військові дії в Україні значною мірою стали поштовхом до розробки та впровадження сучасних рішень у банківській сфері. Деякі з цих інноваційних підходів стали практичними прикладами в інших країнах.

Однак Україні бракує фінансових ресурсів для розробки інноваційних продуктів на рівні розвинених країн, тому необхідно шукати можливості для придбання певних технологій з-за кордону. Маючи знання про новітнє програмне забезпечення та додатки, український банківський сектор може

більш ефективно передбачати стратегічні зміни та впроваджувати найкращі з них у діяльність місцевих фінансових установ.

З огляду на це, варто розглянути основні тенденції в інноваційній діяльності банків по всьому світу: Протягом 12 років BAI Global Innovation Awards відзначає банки, які досягли успіху завдяки своїм новітнім розробкам; у 2020 році First National Bank of Africa отримав нагороду за інновацію «Dynamic Life - Home», яка допомагає клієнтам розрахувати свою непогашену заборгованість та розробити план її покриття, виходячи з їхніх індивідуальних можливостей.

У 2021 році нагороду отримала інновація Commonwealth Bank (Австралія) - CommBank Benefits Finder. Цей банківський додаток використовує штучний інтелект і маркетингові механізми для надання персоналізованих пропозицій, щоб допомогти клієнтам подолати тимчасову втрату доходу або фінансові надзвичайні ситуації. У 2022 та 2023 роках нагороди в США отримали BMO та Ally. BMO отримав визнання за рівність та доступність банківських послуг, а Ally - за інновацію True Name, яка дозволяє клієнтам, що не відповідають критеріям банку, отримати кредит в іншій фінансовій установі групи, та технологію CLEARPASS, яка змінює обличчя автокредитування.

Обмін інформаційними анкетами відбувається в режимі реального часу, за умови надання клієнтом згоди на обробку персональних даних, що гарантує безпеку як банківських операцій, так і персональних даних. Аналізуючи інновації в обслуговуванні клієнтів, можна побачити, що основною тенденцією є збільшення швидкості взаємодії з клієнтом.

На додаток до покращення обслуговування клієнтів, іншою сферою уваги є вдосконалення внутрішніх процесів у банківських операціях, як показано на діаграмі нижче (рис. 3.2).



Рис. 3.2 Інновації в внутрішніх процесах банківської сфери*

*Джерело: [56; 44-47].

Зміни в банківському секторі часто зумовлені необхідністю прискорити обробку інформації, прийняття рішень, оцінку ефективності та розрахунок потенційних можливостей. Все це розширює коло потенційних клієнтів, збільшує обсяг пропонованих послуг і дозволяє банкам зайняти більш конкурентну позицію на ринку.

Банки приділяють особливу увагу корпоративним клієнтам, і багато інноваційних послуг зосереджено саме в цій сфері. Деякі з інноваційних рішень, запропонованих в останні роки, включають наступні:

- У 2020 році Banco Bradesco (Бразилія) представив «Ініціативу відкритого банкінгу» для МСП: «Портал MEI» - це безкоштовна модель відкритого банкінгу, яка об'єднує всі необхідні бізнес- та фінансові послуги. Це безкоштовна відкрита банківська модель, яка об'єднує всі необхідні бізнес-рішення, як фінансові, так і нефінансові, для задоволення потреб підприємців.

- У 2021 році банк Santander (США) інтегрував свої бухгалтерські та ERP-системи в основну платформу банку під назвою «Santander Treasury Fusion for

Where You Do Business», створивши безпечне середовище для реєстрації фінансових операцій, а також спростивши та розширивши банківські послуги для МСП.

- У 2023 році було схвалено інновацію «Morscore» (Morpay, Індія), яка використовує статистичний аналіз для оцінки продуктивності молочних ферм і пропонує покращені умови кредитування на основі минулих показників. Ця розробка сприяла збільшенню можливостей фінансування за рахунок залучення нових клієнтів.

Інновації в цифровій трансформації банківської справи оцінювалися двічі - у 2021 та 2023 роках. Як бачимо, діджиталізація вступає в нову фазу, оскільки обчислювальні потужності дозволяють швидше і точніше обробляти дані. Прямий доступ технологій до клієнтів зменшує ризик пошкодження даних та людських помилок.

Аналіз останніх інноваційних застосувань (Табл.3.1, Рис. 3.3) показує, що рівень діджиталізації банківських процесів зростає, а ШІ використовується для оцінки кредитоспроможності та надійності, аналізу статистичних даних і прогнозування майбутніх змін. Хмарні обчислення та ШІ особливо поширені в оцінці ризиків та визначенні найкращих варіантів.

Крім того, активно впроваджуються хмарні технології для захисту даних та мобільної взаємодії з клієнтами. Серед найпопулярніших технологій у банківському секторі за останні три роки лідирують чотири інновації: 1) цифрове відкриття рахунків, 2) P2P-платежі, 3) цифрові системи створення кредитів та 4) чат-боти.

Карантинні обмеження мали значний вплив на банківську галузь, що призвело до розвитку віддаленої співпраці, програмного забезпечення та хмарних сховищ. Це дозволило відкривати цифрові рахунки без необхідності відвідувати відділення банку, і ця інновація продовжує набирати популярність серед фінансових установ по всьому світу.

Таблиця 3.1.

Інноваційні перетворення в цифровій складовій банківської сфери*

Рік:	2021	2023
Назва банку новатора:	**Deutsche Bank (Німеччина)**	**NPL Markets (Великобританія):**
Іноваційна розробка:	«Deutsche Bank API Program «Embedded Finance Initiative»	-
Суть нововведення:	«Ініціатива вбудованих фінансів» щоразу, коли впроваджується нова цифрова послуга чи то банківський продукт в цифровому середовищі, існує потреба безпосередньо змінювати існуючі цифрові інтерфейси. Програма API Deutsche Bank дозволяє його партнерам використовувати індивідуальні дані клієнтів, та впроваджувати персонально підібрані продукти та послуги в широкий спектр небанківських продуктів і програм. Корпоративні клієнти банку можуть інтегрувати свій поточний рахунок у свій власний IT-ландшафт	Рішення NPL Markets забезпечує прозорість та ефективність на ринку неліквідних кредитів, пропонуючи комплексне та інтегроване рішення (з програмним забезпеченням для підготовки даних, оцінки, звітності, ринку та DataHub) як для ефективних, так і для непрацюючих кредитів у всьому світі. Інструмент надає цінну інформацію та практичну аналітичну інформацію, що сприяє підвищенню прибутковості, зниженню ризиків і операційній ефективності.

*Джерело: [46-47].

P2P-платежі дозволяють переказувати гроші між фізичними особами без участі банківського персоналу, відділень чи спеціального обладнання. Це стимулювало розвиток хмарних сервісів, цифрових обчислень і платежів у хмарі, що значно прискорило депозити, обробку претензій та інші внутрішні банківські процеси.

Однією з найважливіших банківських систем у 2022 році є система цифрового кредитування. Ці системи дозволяють банкам ефективно взаємодіяти з позичальниками протягом усього процесу кредитування. Такі системи автоматизують і керують усіма етапами процесу, такими як подання заявки, підписання, затвердження, документування, ціноутворення, фінансування та адміністрування.

Чат-боти дозволяють будь-якій кількості людей взаємодіяти з клієнтами в будь-який час і в будь-якому місці, надаючи їм можливість спілкуватися з комп'ютерними програмами, в тому числі банківськими алгоритмами, так, ніби вони є реальними людьми. Такі інновації допомагають пришвидшити

надання послуг, зменшити витрати на персонал та забезпечити доступність консультантів 24 години на добу.

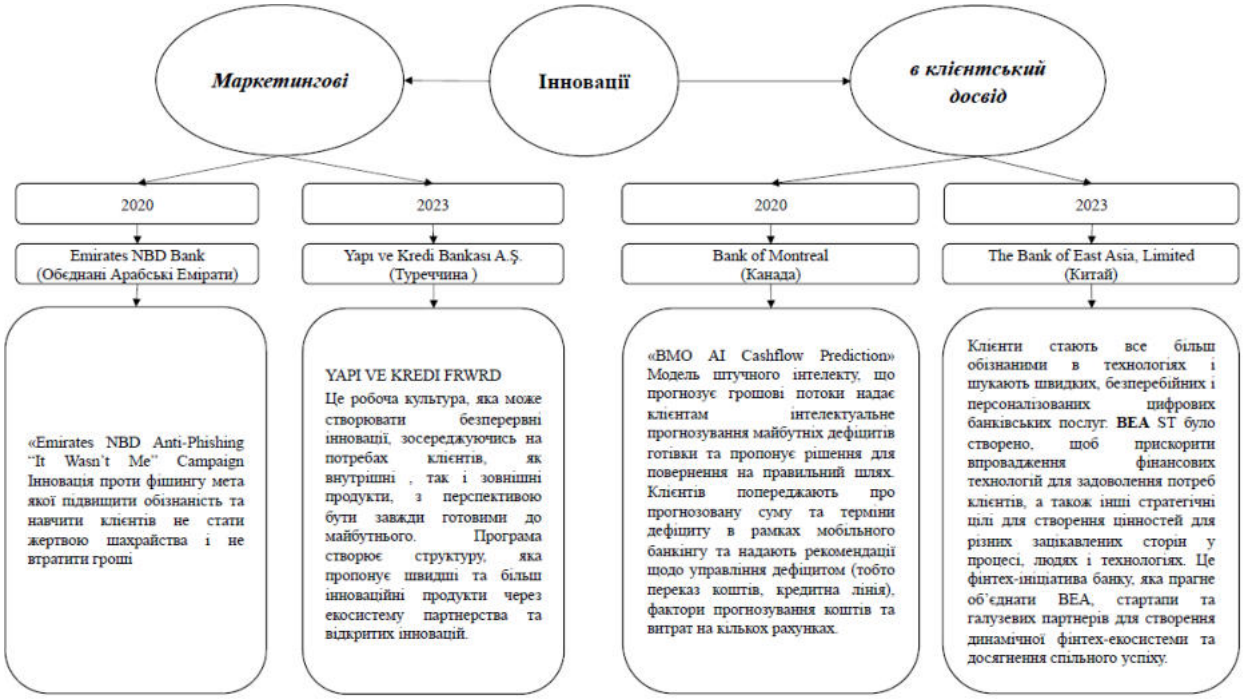


Рис. 3.3. Інновації в клієнтський досвід та маркетингові інновації в банківській сфері.*

*Джерело: [44-47].

Аналізуючи світові тенденції банківських інновацій у 2020-2023 роках, можна зробити висновок, що діджиталізація охоплює всі точки взаємодії між клієнтами та банками. Активно впроваджуються та розвиваються цифрові рахунки, p2p-платежі, хмарні обчислення, чат-боти, штучний інтелект, машинне навчання та цифрові кредитні системи.

Застосування таких технологій може допомогти покращити взаємодію між банками та клієнтами, скоротити час надання послуг, пришвидшити обробку заявок та збільшити кількість клієнтів, яких банк може обслужити за одиницю часу. У конкурентному середовищі швидкість є важливою перевагою, тоді як безпека та зниження ризиків допомагають розвивати клієнтську базу. Конкуренція стимулює позитивний розвиток, а інновації відіграють вирішальну роль у цьому процесі, змінюючи тенденції в банківському секторі.

Ключовим фактором для довгострокового розвитку банку є інновації на ринку, особливо ідеї, реалізовані в інноваційний спосіб. Інновації сприяють розвитку, що, в свою чергу, зміцнює стійкість і прибутковість банку, дозволяючи йому зайняти лідируючі позиції у фінансовому секторі. Важливо, щоб такі інновації були спрямовані на задоволення потреб клієнтів з максимальною гнучкістю та ефективністю, що забезпечує стрімкий розвиток банківських установ.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження в межах мети та завдань кваліфікаційної роботи дало змогу обґрунтувати такі висновки:

Загальноприйнятого визначення фінансової стабільності не існує. У науковій практиці існують різні підходи до визначення цього поняття. На нашу думку, фінансова стабільність означає здоровий стан фінансової системи країни та гарантує безперервність фінансових операцій в економіці, високу довіру до фінансових установ, відсутність надмірної волатильності на фінансових ринках, ефективний розподіл фінансових ресурсів та ефективне управління фінансовими ризиками. Належний рівень резервів у фінансовій системі також забезпечує стійкість і здатність протистояти майбутнім несприятливим економічним факторам та запобігати негативному впливу на економіку.

У кожній країні банківська система повинна ефективно виконувати свої функції. Динамічний розвиток економіки неможливий без фінансової стабільності банківської системи. Стабільне функціонування банківської системи має важливе значення для задоволення потреб клієнтів та держави. Фінансова стабільність банківської системи найчастіше випробовується під час кризових явищ. Не існує єдиного підходу до визначення фінансової стабільності банківської системи. На нашу думку, фінансова стабільність банківської системи - це її здатність забезпечувати надійність, безпеку, доступність та ефективність фінансових послуг, а також забезпечувати стабільність та ефективний розподіл ресурсів в економіці.

Хоча поняття фінансової стабільності та фінансової стійкості мають різні значення, вони взаємопов'язані.

Центральний банк відіграє важливу роль у підтримці фінансової стабільності. Забезпечення фінансової стабільності є однією з основних функцій Центрального банку України.

Фінансова стабільність банківської системи країни включає стабільність фінансових ринків і фінансових установ, а також стабільність реальної економіки. Фінансова стабільність є довгостроковою перспективою і має важливий взаємозв'язок із ціновою стабільністю та заходами, що вживаються для її забезпечення.

Підтримка стабільності банківської системи є важливим фактором забезпечення стабільності фінансово-економічної системи та економічної безпеки держави. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку індикаторів для оцінки фінансової стабільності банківської системи.

Ефективне управління фінансовою стійкістю банківських установ дозволить кожному банку досягти своїх стратегічних і тактичних фінансових цілей шляхом координації процесів прийняття управлінських рішень та забезпечення збалансованості між усіма складовими. Це дозволить їм підвищити прибутковість, знизити ризики, управляти та підтримувати ліквідність і платоспроможність на належному рівні, що, в свою чергу, матиме позитивний вплив на фінансову стійкість банку та банківської системи в цілому.

Існує два рівні механізмів управління фінансовою стійкістю банків: макрорівень та мікрорівень.

В умовах війни, нестабільних економічних і політичних умов та недосконалого законодавства особливо важливим є забезпечення стабільного розвитку та фінансової стійкості банківського сектору в цілому та забезпечення фінансової стабільності окремих банків. Для цього необхідно оцінити бізнес-статус банків та виявити причини погіршення їх фінансового стану. Підтримання фінансової стійкості окремих банків та банківської системи в цілому є ключовою умовою активізації суспільного відтворення та економічного зростання, підвищення інвестиційної привабливості країни.

Фінансова стійкість банку визначається його здатністю підтримувати стабільний фінансовий стан протягом тривалого часу. Іншими словами, ефективно управляючи своїми ресурсами, банк може забезпечити

безперебійне здійснення своєї господарської діяльності. Фінансова стабільність банків є запорукою стабільності банківської системи в цілому.

Управління фінансовою стійкістю банківської установи передбачає об'єктивну оцінку її поточного і майбутнього стану та вибір управлінських рішень, які сприятимуть забезпеченню фінансової стабільності. Це може бути організовано та відображено в комплексних механізмах. Таким механізмом є механізм управління фінансовою стійкістю банку, який є практичною формою забезпечення цієї стійкості.

Механізм управління фінансовою стабільністю банківської системи - це сукупність інструментів, методів та заходів, що використовуються центральними банками, регуляторами та самими банківськими установами для забезпечення стабільності та надійності банківської системи.

Ці механізми спрямовані на виявлення, оцінку, запобігання та мінімізацію фінансових ризиків, підтримання довіри вкладників, забезпечення ліквідності та достатності капіталу банків, а також ефективного функціонування платіжних і розрахункових систем. У процесі контролю використовуються різні інструменти, включаючи планування, аналіз ключових елементів, оцінку та регулювання, а також управління фінансовою стійкістю банківської установи. Результати функціонування механізмів управління фінансовою стійкістю банківських організацій відображають їх надійність, стабільний розвиток та стійкість..

Фінансова стійкість банківської системи визначає її здатність забезпечувати необхідними ресурсами соціально-економічний розвиток України. Тому важливим є розвиток науково-методичних підходів до оцінки фінансової стійкості банківської системи. Завданнями подальших досліджень є систематизація вітчизняного та міжнародного досвіду використання систем оцінки фінансової стійкості в банківському секторі, виявлення сильних та слабких сторін методів оцінки фінансової стійкості банків, узагальнення існуючих тенденцій щодо забезпечення стабільного функціонування банківської системи України.

Аналіз стійкості банківської системи України в період дії воєнного стану свідчить, що заходи НБУ були ефективними і дають підстави очікувати більш сприятливих тенденцій у зниженні впливу воєнних ризиків на фінансову систему та національну економіку в цілому. Політика зниження облікової ставки, хоч і поступового, але спрямована на підвищення кредитної активності банківських установ через зниження вартості запозичених коштів та дохідності державних облігацій. Ще одним позитивним зрушенням є запровадження відкритого банкінгу, що має на меті наблизити вітчизняний ринок платіжних послуг до міжнародних стандартів.

Регуляторам слід звернути особливу увагу на ініціативи, спрямовані на зменшення непрацюючих кредитів через своєчасні та надійні механізми оцінки кредитного ризику та готовність банків до швидкої реструктуризації непрацюючих кредитів.

Дослідження, що міститься в цій кваліфікаційній роботі, показало, що існує широкий спектр інструментів для регулювання українських банків як на макро-, так і на мікрорівні. Ці інструменти можуть бути використані для ефективного регулювання банківського сектору України. Однак, існує ряд недоліків у використанні цих інструментів, які потребують вдосконалення на основі зарубіжного досвіду та міжнародної банківської практики.

Інструменти банківського регулювання мають різні цілі та механізми дії, але всі вони спрямовані на забезпечення стабільності та ефективності банківської системи і захист інтересів вкладників. Національні регулятори використовують різні комбінації цих інструментів, щоб досягти балансу між забезпеченням стійкості банківської системи та підтримкою її розвитку та інновацій.

Таким чином, банківське регулювання є складною та багатовимірною категорією. З одного боку, воно є функцією державного управління та засобом реалізації державної політики, а з іншого - адміністративною діяльністю зі своїми способами, засобами та формами реалізації.

Дивлячись на світові тенденції банківських інновацій у 2020-2023 роках, можна зробити висновок, що діджиталізація охоплює всі точки взаємодії між клієнтами та банківськими установами. Активно впроваджуються та розвиваються цифрове відкриття рахунків, P2P-платежі, хмарні обчислення, чат-боти, асистенти зі штучним інтелектом, машинне навчання та цифрові системи видачі кредитів.

Впровадження такої технології скорочує час, необхідний для надання послуг, шляхом створення більш тісної взаємодії між банком і клієнтом, тим самим скорочуючи загальний час обробки заявки і збільшуючи кількість клієнтів, які можуть бути обслужені за одиницю часу. Швидкість є перевагою в умовах жорсткої конкуренції, тоді як безпека та зменшення ризиків сприяють розширенню клієнтської бази. Конкуренція призводить до інтенсивного розвитку, а інновації мають вирішальне значення для банківського сектору. Інновації змінюють тенденції розвитку банківської справи.

Довгостроковий розвиток Банку базується на інноваціях та впровадженні нових ідей на ринку. Інновації гарантують розвиток, який створює стійкість та прибутковість. Це дозволяє банку відігравати важливу роль у фінансовому секторі. Інновації повинні бути спрямовані на вирішення проблем клієнтів і забезпечувати достатню гнучкість та ефективність, щоб сприяти швидкому розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арбузов С. Г., Колобов Ю. В., Міщенко В. І., Науменкова С. В. Банківська енциклопедія. Київ : Центр наукових досліджень Національного банку України : Знання, 2011. 504 с.
2. Барановський О. І. Стійкість банківської системи України. *Фінанси України.* 2007. № 9. С. 75–87. ; Семенча І. Є., Горбунова Ю. Р. Фінансова стійкість та стабільність у банківській діяльності: розмежування понять та аналіз дефініцій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2020. Випуск 32. С. 81–85. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/32_2020ua/15.pdf
3. Белінська Я. В., Биховченко В. П. Механізм забезпечення фінансової стабільності: структура, інструменти, напрями розвитку. Стратегічні пріоритети. 2012. № 1. С. 72–84.
4. Версаль Н. І., Прилепа А. LTV як макропруденційний інструмент гальмування бумів у кредитуванні домогомподарств. *Проблеми системного підходу в економіці.* 2022. № 1(87). С. 54–63.;
5. Даниленко А. Що таке фінансова стабільність, та як центральні банки можуть її забезпечувати. Експертна платформа. URL : https://expla.bank.gov.ua/expla/news_0026.html.
6. Дзюблюк О. В., Михайлюк Р. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія. Тернопіль : Терногpаф, 2009. 316 с.
7. Довгань Ж. М. Економічна сутність фінансової стабільності банківської системи. Наука молода : зб. наук. праць молодих вчених ТНЕУ. 2016. № 25. С. 26–39. URL : http://dspace. wunu.edu.ua/bitstream/316497/27664/1/%d0%94 %d0%be%d0%b2%d0%b3%d0%b0%d0%bd%d1 %8c.pdf

8. Індикатори фінансової стійкості. Офіційна сторінка Міжнародного валютного фонду. URL: https://data.imf.org/regular.aspx?key=63174545
9. Коваленко В., Гаркуша Ю. Теоретичні та методичні підходи до оцінювання фінансової стабільності банківської системи. Вісник Національного банку України. 2013. № 9. С. 126–131.
10. Коман, М., & Борисенко, О. (2024). ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ. *Матеріали конференцій МЦНД*, (02.08.2024; Кривий Ріг, Україна), 35–39. вилучено із https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/48
11. Коріньок Я. О. Сутність фінансової стабільності та особливості її прояву. Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки. 2015. Вип. 11. Ч. 2. С. 126–130. URL : http://www.ej.kherson.ua/journal/ economic_11/75.pdf.
12. Кузнєцова А. Я., Погореленко Н. П. Механізм забезпечення фінансової стабільності банківської системи України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. № 3(26). С. 4-16. URL: https://pdfs.semanticscholar.org/a896/96d40c4e1013f8c428e8f36fd0323745bb04.pdf.
13. Лазня А. В. Зв'язок поняття "фінансова стабільність" із категоріями економічної науки. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. ДВНЗ "УАБС НБУ". 2012. Вип. 34. С. 218–225. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/57520/5/Laznia_Zviazok_ poniattia_finansova%20stabilnist.pdf;jsessionid=EA01493DF0499CFD2BEB5E8C1F30F7E3.
14. Лачкова Л. І., Борисова А. О., Лачкова В. М. Механізм управління фінансовою стійкістю банків. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск № 19. С. 1089-1092. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/163.pdf.

15. Лобова, О., & Москалюк, М. (2023). ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ. *Економіка та суспільство*, (50). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-4
16. Макаренко М., Смолова Я. Аналіз інструментальної забезпеченості макропруденційної політики в Україні. Економічний аналіз. 2020. Том 30. № 1. Частина 2. С. 83–90. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2020.01.02.083.;
17. Михайлюк Р. В. Концептуальні засади механізму управління фінансовою стійкістю комерційних банків. *Світ фінансів*. 2005. Вип. 3–4 (4–5). С. 21–32. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/26002/1/%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D1%8E%D0%BA.pdf.
18. Мірошниченко Г. О. Напрями розвитку механізму стабілізації банківської системи в умовах невизначеності. Актуальні проблеми економіки. 2013. № 9. С. 182–189. URL : http:// nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2013_9_29.
19. Момотюк Л. Є. Теоретичні підходи до статистичної оцінки фінансової стабільності держави. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2013. № 4. С. 94–99
20. Москалюк М., Версаль Н. Системно важливі банки в Україні: особливості функціонування. *Grail of Science*. 2022. № 14–15. С. 122–124. DOI: https://doi.org/10.36074/grail-of-science.27.05.2022.016.
21. Наглядова статистика. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist.
22. Національний банк України. Змінено вимоги до мінімального розміру регулятивного капіталу банку. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/zmineno-vimogi-do-minimalnogo-rozmiru-regulyativnogo-kapitalu-banku.
23. Національний банк України. Національний банк продовжує імплементацію заходів для посилення монетарної трансмісії та активізації

внутрішнього боргового ринку. 2023. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-prodovjuye-implementatsiyu-zahodiv-dlya-posilennya-monetarnoyi-transmisiyi-ta-aktivizatsiyi-vnutrishnogo-borgovogo-rinku

24. Національний банк України. Оновлено вимоги стосовно формування банками буферів капіталу. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/onovleno-vimogi-stosovno-formuvannya-bankami-buferiv-kapitalu.
25. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні. URL: https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-14
26. Петрук А.О. Фінансова стабільність комерційних банків із урахуванням операцій з похідними фінансовими інструментами. Монографія. Житомир: Вид. ПП «Рута», 2024. 304 с.
27. Погореленко Н. П., Сидоренко О. М. Моніторинг фінансової стабільності банківського сектору. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики. 2011. № 1. Ч. 2. С. 61–68. URL : https://doi.org/10.18371/fcaptp. v1i10.29247.
28. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121–III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2121-14#Text.
29. Про запровадження нового нормативу короткострокової ліквідності банків LCR. Національний Банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vprovadjuye-noviy-normativ-dlya-bankiv--koefi-tsiyent-pokrittya-likvidnistyu-lcr.]
30. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Національного банку України від 28.08.2001 № 368. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ z0841-01#Text
31. Про затвердження Правил здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України в 2023 році: Постанова Правління Національного банку

України від 25.04.2023 № 56. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_25042023_56

32. Про індекс фінансового стресу. URL: https://bank.gov.ua/ua/stability/fsi]
33. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4.07.2002 р. № 40-IV. Дата оновлення: 16.10.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15
34. Про Національний банк України : Закон України від 20 травня 1999 року № 679-XIV. Дата оновлення 01.01.2024. URL : https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text.
35. Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR): Рішення Правління НБУ № 101-рш від 15 лютого 2018 року. URL: https://bank.gov.ua/document/download?docId=64531891.
36. Рисін В. В., Біда А. П. Фінансова стійкість банку: чинники та особливості забезпечення. *Ефективна економіка».* 2021. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2021/3.pdf
37. Романяк М. М. Фінансова стабільність: проблема інтерпретації. БІЗНЕСІНФОРМ. 2016. № 4. С. 21–26. URL : http://www.businessinform.net/export_pdf/business-inform-2016-4_0- pages-21_26.pdf.
38. Стечишин Т. Б., Дідик М. М. Забезпечення стабільності банківської системи в умовах фінансової кризи. Економіка і суспільство. 2018. № 16. С. 808–817. URL : https:// economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/123.pdf
39. Стратегія макропруденційної політики Національного банку України. НБУ. 2020. URL: https://bank.gov.ua/ ua/files/zgNZIvZgKdapdeO
40. Фалюта А.В. Забезпечення фінансової стабільності банку через систему управління ризиками. Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. 2007. № 17.2. С. 230–235.
41. Фещенко О. Л., Сініцин О. О. Механізм комплексного управління та забезпечення фінансової стійкості банку. *Наукові праці МАУП.* 2014. Вип. 2. С. 133-140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaup_2014_2_25.

42. Чайковський Є. Механізм управління та забезпечення фінансової стабільності банківської системи. Економічний аналіз. 2024. Том 34. № 3. С. 384-393. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2024.03.384
43. Шпіка П. Питання фінансової стабільності в центральних банках. Банки та банківські системи. 2007. № 3. С. 4–15.
44. 2020 BAI Global Innovation Award Winners. URL: https://www.bai.org/globalinnovations/awards/2020- winners/;
45. 2021 BAI Global Innovation Award Winners. URL: https://www.bai.org/globalinnovations/awards/2021- winners/;
46. 2022 BAI Global Innovation Award Winners. URL: https://www.bai.org/globalinnovations/awards/2022- winners/;
47. 2023 BAI Global Innovation Award Winners. URL: https://www.bai.org/globalinnovations/awards/2023- winners/
48. Basel Committee on Banking Supervision, Basel III: The Net Stable Funding Ratio. URL: https://www.bis.org/ publ/bcbs271.pdf.
49. Chant J. Financial stability as a policy goal. Essays on Financial Stability, Technical Report. Bank of Canada. 2003. № 95.
50. Crockett A. The theory and practice of financial stability. Essays in International Finance. Princeton University. Princeton, New Jersey. 1997. № 203. 60 p. URL : https://ies.princeton.edu/pdf/ E203.pdf
51. Davis E. A typology of financial instability. Oesterreichische National bank (Central Bank of Austria). Financial Stability Report. 2001. № 2. P. 92–110.
52. Ferguson R. Should Financial Stability Be An Explicit Central Bank Objective? Conference at the IMF in Washington, D.C. 2002. Sept. 16–17. URL : https://www.imf.org/external/pubs/ft.
53. Foot M. What is “financial stability” and how do we get it? The Roy Bridge Memorial Lecture (United Kingdom: Financial Services Authority). 2003, April.
54. Large A. Financial stability: maintaining confidence in a complex world. Bank of England Financial Stability Review. 2003. 174 p.

55. Mishkin F. Global Financial Instability: Framework, Events, Issues. Journal of Economic Perspectives. 1999. Vol. 13, № 4. P. 3–20.
56. MVB Bank Receives BAI Global Innovation Award (2022). URL: https://www.fintechfutures.com/techwire/mvb-bank-receives-bai-global-innovation-award/;
57. Padoa-Schioppa T. Central banks and financial stability: exploring a land in between:paper presented at the Second ECB Central Banking Conference "The transformation of European financial system". Frankfurt-am-Main. 2002, October.
58. Schinasi G. J. Defining financial stability. IMF Working Paper. International Monetary Fund. 2004. № 187. P. 17–23
59. The Measurement of Scientific and Technological Activities. Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data. Third edition. Paris: OECD, 2005. 162 p.